

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLERİ İLE
ANTRENÖRLERİN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE
SPORA YÖNELİK FARKINDALIK
DÜZEYİNİN ARAŞTIRILMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Gül Yasemin GÜLER

**Danışman
Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI**

**RİZE
2023**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında, Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI danışmanlığında, Gül Yasemin GÜLER tarafından hazırlanan *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması* adlı bu tez çalışması, 08/08/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/~~oy çokluğuyla~~ başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Unvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Mehmet ACET	
Üye	: Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ERGİN	

ETİK BEYAN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim hazırlanan “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve/veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılacak bir durumun ortaya çıkması halinde; üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

08/08/2023

Gül Yasemin GÜLER

ÖNSÖZ

Spor; bilindiği üzere sağlıklı, dinamik, dinç, aktif ve mutlu bir hayat için gerekli bir faaliyettir. İnsanlık için büyük bir önem taşımaktadır. Fakat spor bu hayata engelli gelen veya sonrasında bazı nedenlerden dolayı engeli meydana gelen insanlar için bambaşka bir öneme sahiptir. Herhangi bir engeli olan kişilerin sağlıklı ilgili fiziksel uygunluk ve motor gelişimleri maalesef olumsuz yönde etkilenmiştir. Topluma istinaden spora katılım oranları yaşlıları ile kıyaslandığında çok düşük olduğu görülmektedir. Beden eğitimi ve sporda mevcut olanaklar çeşitlendikçe engeli olan insanların ne kadar becerikli ve bireysel farklılıkları bilindiğinden çok daha fazla olduğu fark edilmiştir. Bu anlamda daha çok katılımla, fiziksel faaliyetlerin önemi daha net bir şekilde görülmüş ve kabul edilmiştir. Bir engeli veya yetersizliği olan genç yaştaki insanlar, anneler, babalar, tıp dünyasının ileri gelenleri, eğitimciler ve daha birçok kişi günümüzde sporun değerinin ne kadar önemli olduğunu geçmişe nazaran çok daha fazla olduğunu anlamışlardır. Yazmış olduğum tezimde de zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyinin araştırılması konu edilmiştir.

Yüksek lisans tezimin başlangıçtan bitimine kadar her aşamasında desteğini hiç eksik bırakmayan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI aynı şekilde tez aşamasında verdiği desteklerden dolayı saygıdeğer hocam Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Arslan KALKAVAN, Dr. Öğr. Üyesi. Gökhan ÇAKIR ve Arş. Gör. İsa KAVALCI'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmamın ölçek uygulamasında yardımını hiç esirgemeyen ve destek olan tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Bu yaşıma kadar üzerimde birçok emeği olan, maddi ve manevi desteklerini bir an olsa bile esirgemeyen çok değerli aileme, hayatıma her alanda kazandırdıkları değerlerden dolayı çok teşekkür ediyorum.

Gül Yasemin GÜLER
2023/RİZE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	IX
KISALTMALAR.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1
1. GENEL BİLGİLER	6
1.1. Engellilik Kavramı	6
1.2. Engellilik Nedenleri	7
1.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	7
1.2.2. Doğum Sırası Nedenler	8
1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	9
1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması	9
1.3.1. Zihinsel Engel	9
1.3.2. Dil ve Konuşma Bozuklukları.....	10
1.3.3. Özel Öğrenme Güçlüğü	10
1.3.4. İşitme Engeli	10
1.3.5. Görme Engeli	10
1.3.6. Bedensel Engel.....	11
1.3.7. Otizm Spektum Bozukluğu	12
1.3.8. Duygusal Davranış Bozukluğu	12
1.3.9. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	13
1.3.10. Özel Yetenek.....	13
1.3.11. Çoklu Yetersizlik	13
1.4. Zihinsel Engellilik.....	13
1.5. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması	14

1.5.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler	15
1.5.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler.....	16
1.5.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	16
1.5.4. Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler.....	17
1.6. Zihinsel Engeli Olan Bireylerin Nitelikleri.....	17
1.7. Zihinsel Engellilerin Özellikleri.....	19
1.7.1. Bilişsel Özellikler.....	20
1.7.2. Sosyal, Duygusal ve Davranış Özellikler	20
1.7.3. Dil ve Konuşma Özellikleri	20
1.7.4. Motor Gelişim Özellikleri.....	21
1.8. Spor	21
1.8.1. Sporun Gelişimindeki Rolü.....	23
1.8.2. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri	23
1.8.2.1. Fiziksel Etkiler	23
1.8.2.2. Psikolojik Etkiler	23
1.8.2.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri	24
1.9. Engellilerde Spor.....	24
1.10. Zihinsel Engellilerde Spor.....	25
1.10.1. Sporun Zihinsel Engelli Bireylerin Gelişimsel Alanları Üzerine Etkisi	28
1.10.1.1. Sosyal Gelişim	29
1.10.1.2. Fiziksel Gelişim	29
1.10.1.3. Psikolojik Gelişim.....	30
1.10.1.4. Duygusal Etkileri	30
1.10.1.5. Kişiliği Üzerine Etkileri	31
1.10.2. Sporun Zihinsel Engelli Bireyler İçin Önemi	31
1.10.3. Fiziksel Aktivitenin Zihinsel Engelli Bireylere Faydaları	32
1.11. Farkındalık	35
2. YÖNTEM	37
2.1. Araştırmanın Modeli	37
2.2. Evren ve Örneklem	37
2.3. Veri Toplama Araçları	37

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	37
2.3.2. Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ).....	37
2.4. Protokol.....	38
2.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	39
3. BULGULAR.....	40
3.1. Deneklerin Genel Özellikleri	40
3.1.1. Cinsiyete Göre Deneklerin Özellikleri.....	40
3.1.2. Yaşa Göre Deneklerin Özellikleri.....	40
3.1.3. Meslek Grubuna Göre Deneklerin Özellikleri	41
3.1.4. Mesleki Deneyime Göre Deneklerin Özellikleri	42
3.1.5. Öğrenim Durumuna Göre Deneklerin Özellikleri	42
3.2. Hipotez Testleri.....	43
3.2.1. Cinsiyete Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi	43
3.2.2. Meslek Grubuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	44
3.2.3. Mesleki Deneyime Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	44
3.2.4. Öğrenim Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	45
3.2.5. Yaş Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	46
4. TARTIŞMA	47
4.1. Hipotez 1: Cinsiyete Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	47
4.2. Hipotez 2: Meslek Grubuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	48
4.3. Hipotez 3: Mesleki Deneyime Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	49
4.4. Hipotez 4: Öğrenim Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	49

4.5. Hipotez 5: Yaş Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi.....	50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
KAYNAKÇA.....	54
EKLER.....	64

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Beden Eğitimi ve Spor
Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi
Danışman : Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI
Hazırlayan : Gül Yasemin GÜLER
Yıl : 2023
Sayfa Sayısı : 68

ÖZET

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLERİ İLE ANTRENÖRLERİN
ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPORA YÖNELİK FARKINDALIK
DÜZEYİNİN ARAŞTIRILMASI**

Bu çalışmanın amacı beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engele sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin demografik değişkenler açısından (cinsiyet, öğrenim durumu, yaş, meslek durumu, mesleki deneyim durumları) farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Rize ilinde MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) ile GSİM’de (Gençlik Spor İl Müdürlüğü) çalışan ve zihinsel engelli bireylerin spor eğitimine tanık olan 152 beden eğitimi ve spor öğretmeni ile 50 antrenör (43 kadın ,159 erkek) gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)” kullanılmıştır. Verilerin düzenlenmesi ve grafiklerin yapılmasında MS Office Word (2016) ve MS Office Excel (2016) yazılımları kullanılmış, istatistiki testler ise SPSS 26.0 yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarının tespiti için tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde, sıra ortalamaları) kullanılmıştır. Verilerin analizine geçmeden önce verilere normallik testi uygulandı ve verilerin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Normal dağılıma sahip olmayan bu verilere ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U, üç ve üzeri grup karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülürken öğrenim durumu, yaş, meslek durumu, mesleki deneyim durumları değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Yetersizlik, Farkındalık, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni, Antrenör, Spor

Recep Tayyip Erdoğan University Institute of Graduate Studies

Department : Physical Education and Sports

Thesis Type : Master Thesis

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI

Author : Gül Yasemin GÜLER

Year : 2023

Pages : 68

ABSTRACT

RESEARCH OF P.E TEACHERS AND TRAINERS ON AWARENESS LEVEL OF PEOPLE ON SPORT WHO HAVE MENTAL DISORDERS

The purpose of this research is to investigate whether the level of awareness for mentally disabled people is changing or not as to their demographic varieties (such as gender, education level, age, occupation, and personal experience). For this research general scanning model was used. In the 2021-2022 academic year, 152 physical education and sports teachers and 50 trainers (43 female, 159 male) working in the MEB (Ministry of National Education) and GSİM (Provincial Directorate of Youth and Sports) in the province of Rize and witnessed the sports training of the mentally disabled individuals) participated to research voluntarily. To reach the main purpose of the research, “Scale for Awareness of the Effects of Sports on Mentally Handicapped Individuals (ZEBSEYFÖ)” which was developed by İlhan and Esenturk (2015) was used, and Word (2016) and MS Office Excel (2016) software programs were used, and the statistics tests were analysed with SPSS 26.0 software program. In the analysis of the data, descriptive statistics (frequency, percentage, mean rank) were used to determine the awareness and differentiation of sports effect on mentally handicapped people. Before the analysis of data normality test was applied and it was seen that the data didn't show normal distribution. To these datas which have not got standart distributions, Mann Whitney U test was used for pairwise comparison, for group comparison three or more, Kruskal Wallis test was used. As a result of analysis, there was significant difference according to the gender variety, however; there weren't witnessed any significant difference according to education status, age, occupation status, professional experiences varieties.

Key Words: Intellectual Disability, Awareness, Physical Education Teachers, Trainers, Sports

KISALTMALAR

AAMD	:	American Association of Medical Dosimetrists
BM	:	Birleşmiş Milletler
DEHB	:	Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
DSM-IV-TR	:	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
GSİM	:	Gençlik Spor İl Müdürlüğü
ICF	:	International Classification of Functioning, Disability and Health
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
N	:	Kişi Sayısı
ÖZİDA	:	T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
SPSS	:	Statistical Package For The Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)
WHO	:	World Health Organization
ZEBSEYFÖ	:	Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu..	43
Tablo 2. Katılımcıların Meslek Grubuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu	44
Tablo 3. Katılımcıların Mesleki Deneyime Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu	45
Tablo 4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu	45
Tablo 5. Katılımcıların Yaş Durumuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu	46

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Cinsiyete Göre Dağılım.....	40
Şekil 2. Yaşa Göre Dağılım.....	41
Şekil 3. Meslek Grubuna Göre Dağılım	41
Şekil 4. Mesleki Deneyime Göre Dağılım.....	42
Şekil 5. Öğrenim Durumuna Göre Dağılım.....	43

GİRİŞ

Zihinsel engel; bir kişinin genel zihinsel işleyişinin normalin altında olması iletişim, kendine bakım, kişisel yaşam, sosyal beceriler, akademik işlevsellik, kendi kaderini tayin etme, sağlık, güvenlik, boş zaman ve çalışma gibi iki veya daha fazla uyumlu davranışın yetersizliği olarak tanımlanır (Ataman, 2005).

Engelli bireylerin daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşturulması toplumsal bir sorumluluktur. Engelli bireylerin yaşamı sürdürme, bakılma, korunma, eğitim, gelişme, katılım olanakları sınırlıdır. Engellinin yaşam kalitesini arttırmak, engelli bireyleri toplumla en üst düzeyde bütünleştirmekten geçmektedir. Bütünleştirmenin en üst düzeyde olması için engelli bireyin kimsenin yardımına ve desteğine gereksinim duymadan veya en az gereksinim duyabilecek şekilde yaşam koşullarının kendisine sağlanması gerekmektedir (MEB, 2011).

Gençliğin her açıdan sağlıklı ve istendik yönde davranış edinmesi ülkemizde eğitim öğretim faaliyetleri aracılığı ile Türk Milli Eğitiminin amaç ve hedefleri doğrultusunda yürütülmektedir. Eğitimden beklenen bireyin her yönüyle bir bütün halinde ele alınıp kişilerin sağlıklı yetişmesine katkıda bulunmaktır. (Kırımoğlu vd. 2009).

Eğitim ülkemizde anayasal bir hak olup, Anayasamızın 42. Maddesinde *“Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz”* (Gözübüyük, 1993) ifadesi yer almaktadır. Eğitim hakkı sadece herhangi bir engele sahip olmayan bireylerin değil engelli bireylerin eğitim öğretim faaliyetlerinden faydalanılmasını sağlamaktır. Eğitim ülke politikalarında belirlenen hedeflerinin sağlanması öte yandan yetersizliğe sahip bireylerin kaynaştırma eğitimi yolu ile topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

Toplumların bedenlen, ruhen ve fikren sağlam ve dengeli olmasının yanında sosyal, kültürel, ekonomik yönden çağın şartlarının gerektirdiği hayat seviyesine yükseltilmesi, ayrıca sağlam ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi, millet bütünlüğünü ve onun devamının sağlanması açısından spor, amaçlara kolayca ulaştırabilecek bir olgu olarak kabul görmektedir (Yetim, 2000).

Spor; engeli olan bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlerinden gelişmelerini sağlayıp, toplumla kaynaşmalarını kolaylaştırmaktadır (Savucu ve Biçer, 2009).

Bir toplulukta engellilerin varlığı, onların toplumla bütünleşmeleri sorununu ve ihtiyacını yaratmaktadır. Modern toplumların en önemli özelliklerinden biri, normal sosyal gelişime sahip insanların engellilere bakış ve algılayış biçimleridir. Ancak sosyal hayatın her alanında oluşturulması gereken farkındalık sayesinde sporun zihinsel engelli bireyler üzerinde olumlu iz bırakması mümkün olacaktır (İlhan ve Esentürk, 2015).

Farkındalık: İnsanın bilinmesi gereken şeylerin farkında olması, dikkat edilmesi gereken bir şeye odaklanması veya bu noktada hassasiyet göstermesi ve yaşadığı çevreye anlam yüklemek için tüm duyularını kullanması anlamına gelmektedir (İlhan ve Esentürk, 2015).

Bu bilgi, engellilerin eğitiminden sorumlu beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenörlerin farkındalık düzeylerinin de önemli olduğunu düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle, araştırmanın temel problemini beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerin spor faaliyetlerine katılımı konusunda farkındalık düzeyleri sorusu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın beden eğitimi ve spor eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerin spor faaliyetlerine katılımı konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin birtakım değişkenleri inceleyerek bu alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Önemi:

Zihinsel engelli bireylerin daha sağlıklı beden ve ruhsal yapıya sahip olabilmeleri hayatlarına devam edebilmeleri için eğitim almaları önemlidir. Bu eğitim içerisinde beden eğitimi ve spor uygulamalarına yer vermek gerekmektedir. Sportif etkinliklerini yaparken ona yardımcı olabilecek katkı sağlayabilecek beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenörlerdir. Farkındalık bilinçli olmak demektir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenörler sporun zihinsel engelli öğrencilerde ne kadar önemli olduğunun farkında olan kişilerdir. Çünkü onlar

verdikleri eğitimlerin sonucunu görür ve zihinsel engelli bireylerin gelişimlerine katkı sağlamaları için çalışır.

Bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık hakkında farklı bir bakış açısı oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı farklı kademelerde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin ve antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyinin bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasını incelemektir. Bu bağlamda hipotezler ortaya atılmış ve bu hipotezleri destekleyici ölçek, istatistiki analiz ve veri yorumlaması yolu ile bu alanda ileride yapılması planlanan çalışmalara kaynak desteği hedeflenmektedir.

Problem Cümlesi:

Bu araştırmanın problem cümlesi; “beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde demografik değişkenlere göre spora yönelik farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde kurulmuştur.

Alt Problemler:

- Meslek grubu değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark var mıdır?

- Mesleki deneyim değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark var mıdır?

- Cinsiyete değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark var mıdır?

- Yaşa değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark var mıdır?

- Öğrenim durumu değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark var mıdır?

Hipotezler:

Bu araştırmanın hipotezleri; bazı demografik özellikler açısından beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyi H_0 hipotezi (fark yoktur) olarak kurulmuştur.

1. Hipotez:

H_0 : Cinsiyete göre katılımcıların zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark yoktur.

2. Hipotez:

H_0 : Yaşa göre katılımcıların zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark yoktur.

3. Hipotez:

H_0 : Meslek grubuna göre katılımcıların zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark yoktur.

4. Hipotez:

H_0 : Meslek deneyim yılına göre katılımcıların zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark yoktur.

5. Hipotez:

H_0 : Öğrenim durumuna göre katılımcıların zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyleri arasında fark yoktur.

Araştırmanın Varsayımları:

1. Araştırmada literatür taraması sonucundan ulaşılan bilgiler ve örneklemdeki gruptan elde edilen verilerin yeterli düzeyde ve doğru olduğu varsayılmıştır.

2. Araştırmada kullanılan ölçek formunun ulaşılabilecek hedefler için yeterli düzeyde olduğu varsayılmıştır.

3. Toplanan verilere uygulanan istatistiksel işlemler araştırmaya uygundur.

4. Araştırma için başvurulan ölçeğin, beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenörlerin zihin engelli kişilerin spora katılımlarına ve sporun onlar üzerindeki faydalarına ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi için yeterli düzeyde olduğu varsayılmıştır.

5. Araştırmaya katılım sağlayan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenörlerin sorulan soruları doğru anladıkları ve sorulara doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.

6. Bu çalışmaya konu olan örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları:

1. Bu araştırma Rize ilinde MEB’de görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve GSİM’de görev yapan antrenörler ile sınırlandırılmıştır.

2. Bu araştırma önceden belirlenmiş olan demografik bilgiler ile sınırlandırılmıştır.

3. Bu araştırma nicel araştırma yöntemleri ile yapılan alan çalışması ile sınırlandırılmıştır.

4. Araştırma 2021 – 2022 eğitim ğretim yılı ile sınırlıdır.

5. Katılımcıların “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık leği” ne verdikleri cevaplar ve bu ölçeğin ölçtüğü boyutlarla sınırlıdır.

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Engellilik Kavramı

Engellilik unsuru bütün insanların ve bütün bilimlerin ortak olarak onay verdiği ve sadece bir tanımı bulunan bir unsur değildir. Bunun nedeni engelli bireyin hareketli bir yapıda olması ve içerisinde hususi değişikliklerinin de olmasıdır. Kaynak olarak engellilik kelimesi ile ilgili çok fazla değişik tanım karşımıza çıkmaktadır. Bunun ile beraber hasar görme/dejenere olma, yetersiz olma, engel, engellilik şeklindeki unsurlar zamanla birbirleri ile aynı tanımda olduğu varsayılarak birbirlerinin yerine ifade edilebilmektedir. Fakat bu unsurlardan birbirlerinden değişik anlamlar çıkarılmaktadır. Böylelikle unsurların tanımlarında da genel kabul görülen bir tanımlama ifade edilmemektedir (Çağlar, 2011).

WHO engelliliği şu biçimde tanımlamıştır: *“İnsanların yetersiz oluşundan ortaya çıkan yaş, cinsiyet ve sosyo-kültürel etkilere bağlı olarak insanlardan yapabildiği hareketlerin yapılamaması ya da engellenmesi durumudur.”* (Hacıbebekoğlu vd., 2015).

WHO, üç kademeli bir sembol üzerinden bireylerin içinde olduğu sağlıkla ilgili durumu ve sağlığın ilgi alanından ortaya çıkan duruma ağırlık gösteren tanımlamalar ve sınıflandırmalar oluşturmuştur:

Zedelenme/Bozukluk: Fiziksel ve fizyolojik yapısında ya da işlevinde kaybolan veya aykırı olan durumlardır. Kısaca organların kaybını ya da sistemler içerisindeki yapı bozukluklarını temsil etmektedir.

Fonksiyonel Engellilik/Yetersizlik: Sağlığı yerinde olan kişiye göre bazı hareketlerini ortaya çıkarma kabiliyetindeki yitimler, kısıtlanmalar ve bozukluktan ortaya çıkan yetersiz davranışlardır. Kişisel seviyedeki bozulmaların meydana gelmesidir.

Hukuki-Sosyal-Çevresel Engellilik/Engellilik: Engelli olma ya da yetersiz olma sonuçlarında, kişinin yaş, cinsiyet, toplumsal ve kültürel durumları şeklinde ortaya çıkaran unsurlara kıyasla normal olabilecek hareketlerinin önüne geçerek ve sınır çizerek avantajlı olmayan durumu bildirmektedir (WHO-ICF, 2004).

Engeli olan kişi, sosyal olarak tutumları ve tercih ettikleri, doğuştan veya sonradan ortaya çıkabilen rahatsızlıklar veya tesadüf olan engeller olarak bedenin

görsel, fonksiyonel, düşünsel, ruhsal farklılıklar sebebiyle hayatın çok alanlarında sınır çizilen insan olarak tanımı yapılmıştır (Şenturan, 2007).

5378 Sayılı Özürlüler Hakkında Kanunu'na göre engelli; bedensel, düşünsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde farklı düzeylerde olan kayıplarından dolayı toplumlara diğerk kişilerle beraber eşit olarak tam ve etkin olan katılımlarını kısıtlayarak tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireylerin ifade edilmesidir (Url-1, 2023).

Milletlerarası Sözleşme ile Resmi Gazete'de yayımlanan engelli unsuru ise farklı kişilerle eşit şartlar kullanılarak toplumlara tam ve etkin bir biçimde katılmalarında bir engel olmayan uzun süren bedensel, düşünsel, zihinsel veya algılarının bozuk olduğı insanlar şeklinde ifade edilmesidir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 2009/15137).

1975 senesinde BM engelli insanların hakları hakkında çıkardıkları bildirgenin 1. Maddesinde “Bedensel veya düşünsel gücünde doğumundan itibaren veya daha sonrasında ortaya çıkarak bir yetersiz oluşun sonucunda bireysel veya sosyal hayatın gerekli kısımlarını veya tam anlamıyla yerine getiremeyen biri” şeklinde ifade edildiğı bilinmektedir (Çağlar, 2009).

1.2. Engellilik Nedenleri

Engelli olmaya neden olan çok fazla unsur olduğı bilinmektedir. Fakat genelde meydana gelen engelli olma durumu halledilebilir. Böyle bir nedenle engelli olmanın sebeplerinin öğrenilmesi, engelli olmanın önüne geçilmesi açısından son derece önemli olduğı bilinmektedir. Kaynaklar açısından genel sınıflamaya bakarak engelli olmanın oluşum sebepleri 3 bölüm şeklinde karşımıza çıktığı görölmektedir.

1.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

Annelerin hamilelik öncesinde ve hamilelik döneminde yemek alışkanlıkları, hamilelik halinde kullanılmakta olunan ilaçlar, insanların başlarından geçen kazalar, alkol tüketimi, annelerin bu zamanlardaki psikolojisi, yaşları, genetik unsurlar gibi olan nedenlerdir (Özer, 2013).

Maddeler halinde ise şu şekilde sayabiliriz:

- Hamilelikte yeme içme,
- Hamilelikte bilinçli olmadan kullanılan ilaçlar

- Alkol
- Hamilelikte geçirilmiş enfeksiyon hastalıkları
- Hamilelik toksemisi
- Kalıtsal hastalığı olan akraba çii evlilik
- Kan uyuşmazlığı
- İyonize röntgen ışınlarına mağruz kalma
- Annenin ruhsal durumu
- Annenin yaşı
- Radyasyon
- Kromozoma ve gene bağıli engeller
- Klinefelter sendromu (Xxy)
- Turner sendromu (X0)
- Metabolik bozukluklar
- Kalıtım
- Irk
- Kişinin genlerinde ortaya çıkan bozukluklar (Ayan, 2019).

1.2.2. Doğum Sırası Nedenler

Kadınların doğum sırasında yaşadıkları bazı sorunlarla ilgili olduğu görölmektedir. Bebeklerin oksijen olmadan veya yüksek basınca uğraması, anne karnında kordona dolanması, doğum sırasında bebeklerin ani olarak dışarı çekilmesi, doğumdan sonra bebekleri yere düşürmek özellikle bebeklerin kafasının bir yere çarpması şeklinde nedenlerdir (Özer, 2013).

Madde halinde ise şu şekilde sırayabiliriz:

- Doğumların hastanelerde, sağlık çalışanları tarafından gerçekleştirilmemesi
- Doğumların beklenen zamanlardan önce ve zor olması
- Bebeklerin az kiloda doğmaları
- Doğum esnasında bebeklerin travmaya maruz kalması
- Doğum esnasında bebeklerin oksijensiz kalması (Url-2, 2023).

1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Sağlığı yerinde olarak doğan bir bebeğin doğumundan sonra karşısına çıkan negatifliklerle ilgisi olduğu bilinmektedir. Bebeklerin kaza veya travma geçirmesi, yüksek seslere uğraması, ateşli geçirilen hastalıkların atlatılması şeklinde çok fazla doğum sonrası neden olduğu görülmektedir (Özer, 2013).

Maddeler halinde ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- Doğumların ardından bebeğin yüksek ateşli hastalık geçirmesi
- Bebeklerin sağlık kontrolünden geçirilmemesi ve gerekli testlerin yaptırılmaması
- Bebeklerin aşılarının düzenli olarak yaptırılmaması
- Ağır doğum sarılığı
- Bebeklerin yetersiz beslenmeleri
- Ev, iş, trafik kazaları
- Zehirlenmeler
- Doğal afetler
- Ailelerin eğitimsizliği
- Kişilerin ihmâl ve istismar (Url-2, 2023).

1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması

Bireysel gereksinimi olan kişilerin bazı özelliklerine göre sınıflandırmalar oluşturulmaktadır. Engelli kavramının açıklamasında olduğu gibi engelli sınıflandırılması da farklılaşabilmektedir. Ancak bu kaynaklarda olan bilgilerin yanı sıra özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde temel çerçeve çizilmiş ve bu doğrultuda kavramlar kullanılmıştır.

1.3.1. Zihinsel Engel

Bireylerin gündelik yaşamına ve geleceklerine yön verebilmelerini sağlayan özelliklerin uyumlu olarak ortaya çıkarılmasına olanak sağlayan unsur zekâdır (Ahmetoğlu ve Aral, 2004). Zekâyı, beynin çok fazla becerilerinin birbirleriyle uyumlu olması çalışmalarının sonuçları şeklinde meydana gelen yeteneklerin birleşimi olarak, zihnin algılamak, hafıza düşünmek, akıl yürütmek, öğrenmek gibi fonksiyonlarını kapsaması şeklinde ifade etmişlerdir (Ahmetoğlu, 2004).

Zihinsel engelli bireylerin genel olarak zekâ işlevlerinin anormal olması ve bunun ile beraber iletişim kurmak, ev halleri, akademik nitelikler, kişilerin kendine yön verebilmeleri, kişisel bakım, sosyal yetenekler, güvenlik, sağlık, iş vb. uyum içerisinde olan tavırlarının iki ya da daha çok işlevlerde yetersiz olduğu görülmektedir (İlhan, 2008).

1.3.2. Dil ve Konuşma Bozuklukları

Konuşma organları işlevini kusursuz yerine getirdiği hâlde dil gelişimindeki aksaklıklar nedeniyle konuşamama durumu ya da hem konuşma organlarının işlevsel bozukluğu hem de dil gelişimindeki aksaklıkların aynı anda görülmesi dil ve konuşma bozuklukları olarak tanımlanabilir. (Url-6, 2023).

1.3.3. Özel Öğrenme Güçlüğü

Dilin sözlü veya yazılı anlaşılması ve kullanılabilmesi için gerekli görülen bilgi alma zamanlarının bir tanesinde ya da birkaç tanesinde meydana gelen ve konuşma, dinleme, okuma, yazma, heceleme, dikkat verme veya matematiksel işlemleri yapabilme güçlüğü sebebiyle özel eğitim ve destek veren eğitim hizmetine ihtiyaçları olan kişi olarak tanımlanmaktadır (Url-5, 2023).

1.3.4. İşitme Engeli

İşitme kaybı, sesleri az duymak ya da tamamen duymamanın ve anlamanın bozulması şeklinde tanımlanmaktadır. İşitme kaybı, fısıltı ile konuşarak ya da normal konuşma sesinin (20-25dB) duyulmamasından jet motor (120- 140dB) gürültüsünün duyulmamasına kadar değişiklik gösterebilmektedir (MEB, 2015).

İşitme kaybı olan insanlara sağır ya da işitme engelli denir. Tüm dünyada gelişmelerle beraber toplumumuzda da artık engellilik ya da özür durumu şeklinde bir algı oluşmaya başladığı görülmüştür (Dikyuva vd., 2015).

1.3.5. Görme Engeli

Görme yetersizliğinin, görme yetisinin kısmen veya tamamen kaybından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Cavkaytar, 2013).

Görme gücünün yapılan bütün müdahalelere rağmen 1/10'ine, yani 20/200' lik görme keskinliğine veya daha azına sahip olan veya görme durumu yirmi derecelik açıyı aşmayan insanların yasal anlamda kör olarak kabul edildiği bilinmektedir. Burda bahsedilen 20/200 değeri, anormal olmayan görme yetisine sahip olan bir kişinin 200 ayaklık uzaklıktan gördüğü bir objeyi görme engeli olan kişinin 20 ayaklık mesafeden veya daha yakın uzaklıktan görmesi anlamına geldiği bilinmektedir. Kısaca anormal olmayan görme yetisine sahip olan bir kişinin 6,1 m uzaklıktan görebileceği bir objeyi 60 cm uzaklıktan veya daha kısa bir mesafeden gören veya hiçbir biçimde görmesi mümkün olmayan bireylere, yasal açıdan kör tanımlaması yapılmaktadır. Görme yetisi yirmi derecelik açıyı geçemeyen insanların ise görme yetisinde herhangi bir sorun olmayıp ancak anahtar deliğinden veya kapı aralığından bakıyormuş gibi görebilmeleri olarak ifade edilmektedir. Bu insanlar da yasal anlamda kör olarak kabul görülmektedir. Böyle ifadelerle bakıldığında objeleri karartı şeklinde görebilen veya objelerin bir bölümünü görüp bir bölümünü göremeyen veya hiçbir şekilde göremeyen kişiler yasal anlamda kör kabul edilmektedir (Tuncer, 2005).

1.3.6. Bedensel Engel

Fiziksel engeli bulunan kişiler 1962 yılında yayımlanan özel eğitime muhtaç çocuklar yönetmeliğinde: “Kemik ve mafsalların bedensel işlevinde engel bulunduğu ya da kas gücü gelişimi ve koordinasyonu ya da kontrolünde inhiraflar gösteren kimselerdir” söylenmektedir. Misal verecek olursak mafsal romatizması olan ve kemik veremi çocuklar, çocuk felcinin değişik biçimleri, beynin arızalarında oluşan felç ve farklı arızaları bulunan kişiler şeklinde tanımlanmaktadır (Enç vd., 1975).

Doğumdan itibaren ya da sonradan edinilmiş, insan karakteri ya da bedensel ve fizyolojik herhangi bir bozukluk veya eksik görüldüğünde giderilerek onun bedensel becerilerinin kısıtlanması ya da bütün şeklinde ortadan kaldırılan bozukluklara sahip olanlara, bedensel engelli denmektedir (Ege, 1993).

Çeşitli nedenlerle (hastalık, kaza gibi) kemik, kas ve eklemlerin kısmi veya tam fonksiyonsuzluğu sonucu özürlü duruma gelen bireye bedensel engelli denilmektedir. El, kol, bacak gibi organların da bozukluğu, eksikliği veya her hangi bir bozukluğu olanlara sakat denilmektedir. Milli eğitim bakanlığı bedensel engelli

bireyleri, bütün düzeltmelere rağmen iskelet sistemi, kas sistemi, kas ve eklemlerdeki engellerinden dolayı normal eğitim, öğretim çalışmalarında yeteri kadar yararlanamayan kişi olarak tanımlamıştır (Seyyar, 2001).

Sakatları koruma milli koordinasyon kurulu bedensel engellileri bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemleri normal hayat çalışmalarında yeteri kadar yararlanamayacak şekilde sakatlığı olan bireyler olarak tanımlamaktadır (Karatepe, 1983).

1.3.7. Otizm Spektum Bozukluğu

Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan haberleşme, alaka ve aktivitelerdeki sınırları erken çocukluk zamanlarında meydana gelen ve bu özellikleri sebebiyle kişisel eğitim ile destek eğitim hizmetine gereksinimi olan kişiler şeklinde tanımlanmaktadır (Url-7, 2023).

Otizm, ilk olarak Amerikalı Leo Kanner tarafından 1943 senesinde “İnfantil otizm (erken çocukluk otizmi)” şeklinde ifade edilmiş ve Kanner’in bu konu hakkındaki irdelemeleri bu alandaki uzmanlara çok fazla rehberlik etmiştir (Baş, 2018).

Dünyada görülme fazlalığı çokça artış gösteren otizm spektrum bozukluğu hayatın ilk üç senesinde meydana gelen ve hayat boyu devamlılığını sürdüren, sosyal haberleşme ve etkileşim bölümlerinde sınırlılık, kısıtlı ve yenileyici ilgi alanları, hareketler ile kendini gösteren nörolojik bir bozukluk olarak bilinmektedir (Turan vd., 2020).

1.3.8. Duygusal Davranış Bozukluğu

Sosyal ve kültürel modellerden farklı yaşına göre olmayan duygusal tepki ve hareketler ortaya çıkarması sebebiyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine gereksinimi olan kişi şeklinde tanımlanmaktadır.

Bağlam dışı düşünölmeyeceğı için kültürel standartlara verilen bir işaret, bir kültürün otorite figürlerinin kabul edilemez olarak anlatıldığı hareketler şeklinde tanımlanmaktadır. Farklı açıdan bakacak olursak duygusal davranış bozukluğu, normal toplumun uyumlarına, güvenliklerine ya da değerlerine zarar vereceğı şeklinde algılanan hareketler olarak tanımlanmaktadır (Açak, 2022).

1.3.9. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu dikkat eksikliği, çoğunlukla okul öncesi çocuklarda başlar ve erişkinlikte de sürdürülebilen, fazla hareketlilik, dikkat süresinin kısa olması ve uyarılmayla birleşmiş bir bozukluk olduğu bilinmektedir. Çocuklarda en sık görülen ruhsal bozukluklardan biridir ve tedavi edilmezse çocukların zihinsel, sosyal ve de akademik gelişimini negatif şekilde etkileyebilir. DSM-IV-TR'ye (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) göre DEHB'nin, dikkat eksikliğinin en belirgin olduğu tipler, fazla hareketlilik ve uyarılığın belirgin olduğu tip ve karma tip olarak üç alt tipi görülmektedir (DSM-IV-TR, 2007).

1.3.10. Özel Yetenek

Yetenekli insanlar sıradan insanlara kıyasla daha olağanüstüdür. Anormali yani istisnai veya farklı bir söylemle olağanüstü, yaygın olmayan, farklı ve çoğunluğun özelliklerine aykırıdır. Boyu iki metre yirmi beş santimetre ve kilosu üç yüz kilo olan insan da olağan dışı olduğu bilinmektedir. Uzun boylu veya kilosu fazla bireylerin genel anlamda nüfustan ayrılması şeklinde, özel kabiliyeti olan bireylerin de zihinsel anlamda olağan dışı olduğu görülmektedir. Aslına bakarsak dünya nüfusuna göre olan şartların hepsinde de (ağırlık, boy, özel yetenek) bir enderlik söz konusudur (Sak, 2020).

1.3.11. Çoklu Yetersizlik

Birden çok engeli olan kişiler, bedensel, bilişsel, haberleşme ve duygusal engellerin birlikte görüldüğü kişiler, birden çok engeli olan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Mednick, 2007).

Birden çok engeli olan kişiler, çoklu alanda, engelleri sebebiyle özel eğitim ve destek eğitime gereksinim duyan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Şafak, 2012).

1.4. Zihinsel Engellilik

Karmaşık bir yapıya sahip olan organlardan biri olan beyin, tam olarak gelişmemekte veya gelişimi sırasında bazı etkenlere bağlı olarak arızalanarak beyin fonksiyonlarının kaybına neden olduğu görülmektedir. Böylelikle zihinsel yetersizlik

şeklinde ifade edilmektedir. Zihinsel yetersizliği sadece bir sağlık problemi olarak görmemeliyiz. Çok fazla karışık olarak bilinen zihinsel yetersizlik sorunu, birbiriyle bağlantısı olan çoklu durumları bir araya getirerek meydana gelmektedir (Karakoç, 2015).

Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği'nin yaptığı açıklamaya göre zihinsel yetersizlik; sosyal ve uygulama yeteneklerini de kapsayan bölüm zihin fonksiyonları ile beraber kişilerin ortaya çıkardığı uyum birliği sağlayan davranışlar ile son derece önemli görüldüğü kısıtlamalar ile nitelendirilen 18 yaşına girmeden evvel meydana gelen ve tanımlaması yapılabilen bir engel olduğu bilinmektedir (Shogren, 2010).

Zihinsel engeli olduğu düşünülen çocuklar normal derecedeki yaşlılarına göre farklı değişik özelliklere sahiplerdir. Bu özelliklerin normal insanlardan ne kadar farklı olduğu, başta zekâ geriliği olmak üzere içinde oldukları aile koşullarından ve sağladıkları eğitim imkânlarından son derece etkilendiği görülmektedir. Bu koşullardaki veya elde olan imkânlardan eksiklikler zihinden engelli çocuklar ile normal olan yaşlıları arasında var olan değişikliği oldukça çoğaltmaktadır (Özsoy, 1997).

Zihinsel engelli çocukların diğer yaşlılarına oranla gösterdiği bazı farklılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bu tür çocukların zekâ testleri ve ölçülen zekâ seviyeleri yaşlılarına oranla farklılık göstermektedir.
- Derslerinde başarılı olan yaşlılarına oranla göze çarpan bir gerilik vardır ve akademik gelişimleri oldukça yavaş seyreder.
- Bu tür çocukların çevreleriyle uyum içinde olmaları yaşlılarına göre zor ve geç gerçekleşir. Ayrıca bilmedikleri tanımadıkları ortamlara girmeyi hiç sevmez ve istemezler.
- Öz bakımları, ince ve kaba motor kabiliyetleri akranlarıyla kıyaslandığında daha geri düzeydedir, hatta bu becerileri gerçekleştiremezler (Ersöz, 2004).

1.5. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması

Zihinsel yetersizliği olan bütün kişiler aynı özelliklere sahip değildirler ve birbirlerinden oldukça değişik özellikleri bulunmaktadır. Zihinsel yetersizliği olan

kişilerin özelliklerini belirleyerek bölümler yapmak bu kişilere verilecek olan özel eğitim verilen hizmetlerin projelenmesini daha efektif hale getirecektir (Karadağ, 2017).

Zihinden engeli olan kişiler kendi içlerinde birtakım değişiklikler gösterdiği için sınıflandırılmaya gerek duyulmaktadır. Zihinsel engeli olan kişiler ile çalışan bazı uzmanlar, engelli kişinin yeterliliğine göre hafif, orta ve ağır dereceli olarak sıralama yapmış, ayrıca eğitim ve psikolojik sınıflandırma sistemini benimsemişlerdir (Ersoy, 2001).

1.5.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler

Hafif düzeyde zihinsel engelli olarak adlandırılan zihinsel engelli kişiler normalden daha düşük zekâ seviyelerine sahip olduklarından bu düzeydeki zihinsel engelli kişiler genel okul programlarından tam olarak yararlanamazlar. Bu kişiler tipik olarak kişisel bakımlarını çoğunlukla kendileri yaparlar ve mesleki becerilerini geliştirmek için ilköğretim seviyesinde kısmi ya da tam anlamıyla desteğe gereksinim duyarlar.

Hafif düzeyde zihinsel engelli bireyler bazen eğitilebilir zihinsel engelli bireyler olarak açıklanmaktadır. Bu kategorideki zihinsel engelli kişiler bütün zihinsel engelli kişilerin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Erken teşhis ve teşhis sonrası programlı yetiştirme bu bireylerin toplumda uyumlu davranış sergilemelerini sağlamaktadır.

Hafif düzeyde zihinsel engeli olan çocuklar eğitim anlamında sınıflandırmaya göre; “eğitilebilir zihinsel engelli çocuk” şeklinde adlandırmakta ve bütün zihinsel engellilerin yaklaşık olarak %85’ini oluşturmaktadır. AAMD’ de çok az zihinsel engelli olarak açıklanan eğitilebilecek zihin engelli çocuk, zihinsel gelişim süreci anormal olan ve bu sebeple tipik ilköğretim programından yeteri kadar faydalanamayan çocuklardır. Fakat, bu çocukların ilköğretim seviyesinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabileceği seviyede sosyal uyum, yetişkin seviyesinde kısmi veya tamamıyla destek alabilecek biçimde meslek konusunda yeterlilik bölümlerinde gelişme potansiyeli mevcut olduğu ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 1988).

1.5.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Orta seviyede zihin engelli şeklinde adlandırılan engelli kişilerde yapılan sınıflamalar sonucunda orta derecede zihinsel engelli bireylerin öğretilabilir zihinsel engelli kişiler grubuna girdiği bilinmektedir. Bu engelliler sınırlı öğrenme kapasitelerine sahip olmalarına rağmen okulda her biçimde eğitim alabilmektedirler. Fakat yavaş öğrenmeleri sebebiyle akranlarının gerisinde kalırlar.

Orta seviyede zihinsel anlama yetersizliği olan kişiler, öğrenim alabilir zihinsel engelli kişiler şeklinde de belirtilmektedir. Sistemantik eğitim yoluyla bu bireylerin, konuşma, kendilerini ifade etme, anlama ve açıklama kabiliyetleri kazandıkları görülmektedir.

Orta seviyede zihinsel engeli olan çocuklar, eğitim açısından sınıflara ayrıldığında, öğretilabilir zihinsel engelli çocuk olarak açıklanmaktadır. Orta seviyede zihinsel engeli bulunan çocukların, okuldan önceki dönemlerde konuşmayı ve iletişim kurabilmeyi öğrenmeleri mümkündür. Fakat akademik konularda ikinci sınıf seviyesinin üzerinde eğitilemedikleri görülmektedir. Yavaş öğrenirler ve sınırlı katılım becerilerine sahiptirler. Erken tanı genellikle ebeveyn bakımında uygun eğitim fırsatlarında kısmi bağımsızlığa izin vermektedir. Ayrıca daha vasıflı ailenin gözetim altında kendi kendine yeterliliğe katkıda bulunma ihtimali vardır. (Özer, 2017).

1.5.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Ağır derecede zihinsel engelliler sınıfındaki insanlar normalden daha düşük atletik yetenek seviyelerine sahiptirler. Bu sebeple başkalarının yardımını olmadan kendi sağlık uygunluğunu sağlayamazlar. Çok fazla hastalık sahibidirler. Sözlü haberleşmede iyi değildirler ve çoğu zaman kendilerini tek bir kelimeyle ifade etmeye çalıştıkları görülür. Kontrol olmadan basit görevleri bile tek başlarına gerçekleştiremezler.

Ağır seviyede zihinsel öğrenme güçlüğü olan kişilerin motor gelişimlerinin kuvvetsiz olduğu iletişim kabiliyetlerinin anlama ya da ifade etme kabiliyetlerinin çok az geliştiği veya hiç gelişmediği bilinmektedir. Kendi kendilerine yetme kabiliyetleri ve bireysel ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarının yardımlarına

gereksinim duyarlar. Bununla birlikte ağır derecede zihinsel engelli bireyler basit görevleri yerine getirmek için denetlenebilir ve eğitilebilirlerdir. (Özer, 2017).

1.5.4. Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Özel Eğitim Yönetmeliği kapsamında bu kategoriye giren kişiler “zihinsel engelli kendi kendine yetemeyen, günlük yaşam ve temel okul becerilerini elde edemeyen, yaşam boyu bakım ve desteğe ihtiyaç duyan kişi” şeklinde ifade edilmektedir (Url-3, 2023).

1.6. Zihinsel Engeli Olan Bireylerin Nitelikleri

Bedensel özellikler açısından, gelişim evrelerinin sıralaması açısından zihinsel engelli kişiler normal kişilerle aynı sırada gelişirler ancak zihinsel engelli bireylerin gelişimi, normal insanlara göre daha geriden gelir ve daha yavaştır (Özer, 2001).

Zihinsel engelli bireylerde büyük olasılıkla fiziksel ve duygusal eksiklikler görülmektedir. Her insanın gelişim aşamasında yaşamakta olduğu diş çıkarma, başını dik tutabilme ve daha düzgün bir şekilde yürüyebilme gibi durumlar zihin açısından yetersiz olan çocuklar için geciken ve birtakım sorunlar meydana getirebilir. Ve daha fazlası, el-göz eşgüdümünde, dengede durabilmede, kaba ve ince motor gerektiren her işte zorlandıkları görülmektedir. Karşılaşılabilecekleri hastalıklara karşı bağışıklıkları güçsüzdür ve dirençleri zayıf olduğundan çok sık hasta olurlar (Kulaksızoğlu, 2003).

Dil gelişimi özellikleri bakımından; dil ve konuşmayı öğrenme sıralaması, zihinsel engelli kişilerle normal olarak gelişim gösteren kişiler aynı aşamayı izlemektedir. Zihinsel engeli olan bireylerin, daha geç konuştukları görülür. Yani çoğu zaman konuşmayla ilgili bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Zihinsel engelin seviyesi ilerledikçe konuşma ve dil ile alakalı yaşanabilecek problemler ortaya çıkabilir (Özgür, 2004).

Bununla beraber iletişim kurarken ifade sorunları ve akıcı konuşmada problemler yaşayabilirler. Kendilerine konuşma sırası gelecek diye bekleme, karşındakileri dinleme, susmaları gereken yeri bilememe, hangi konuyu nasıl konuşacağını anlayamama gibi problemlerin yanı sıra ifade edebilme ve akıcı

konuşma kabiliyetlerinde eksiklik, verilen görevleri yapamama, konuşmaya başlayamama, herhangi bir olayı anlatma konusunda zorluk çekme şeklinde problemlerin bir ya da birkaçı görülebilmektedir (Tekinarslan, 2019).

Bilişsel ve öğrenme özellikleri ile ilgili olarak; bilişsel ve öğrenme özelliklerinde zihinsel yetersizliği olan kişilerin, normal gelişimi gösterenlere göre daha ciddi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Zihinsel engelli bireyler daha yavaş öğrenmektedirler, soyut ifadeler ve beceriler edinmede de önemli derecede problemler yaşamaktadırlar (Salekin, 2010).

Zihinsel engeli olan bireyler gündelik hayatlarında karşılarına çıkan öğrenmeyle ilgili etkinliklere dikkat vermede güçlük çekerler. Böyle bireylerin dikkat süreleri oldukça dağınık ve azdır. Bu bireylerin geçmişlerinde öğrenme sırasında yaşamış oldukları herhangi bir negatiflik onların ileride deneyimlemekte olacakları öğrenme zamanlarına karşı davranışlarının şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir. Dikkat dağınık şeyler ve kısa vadeli belirlenen hedeflere ulaşılmasını zorlaştırır. Ayrıca bütün bunlara ek olarak zihin engelli olan bireylerin büyük çoğunluğunda hatırlama ve hafızalarıyla alakalı sorunları vardır. Etrafta olan olayları çok çabuk unuturlar ve çok güçsüz bir hafızaya sahip oldukları görülür. Böyle sorunları yaşamak motivasyon sorunlarına yol açabilir. Bu motivasyon sorunları, zihinsel engelli bireylerin “öğrenilmiş çaresizlik” geliştirme olasılıklarını artırır (Url-4, 2023).

Zihinsel engelli çocuklar, kendilerinden küçük çocuklarla daha fazla iletişim kurma, sorumluluk almaktan kaçınma ve gruptaki diğer kişilere bağımlı olma eğilimindedir. Arkadaş edinmekte, etkileşim başlatmakta ve sürdürmekte, sosyal ipuçlarını alıp bunlara karşılık vermekte, duygularını tanımakta, davranışlarını kontrol etmekte, karar vermekte, uygun cinsel davranışları paylaşmakta ve sergilemekte güçlük çekerler. Lider olmaktan kaçınırlar ve işlerini tek başlarına yapmak istemezler. Ayrıca kuralları anlamakta ve uygulamakta zorlanırlar. Zihinsel engelli çocuklar genellikle başkalarının duygu ve düşüncelerini önemsemezler, sürekli ilgi isterler, bazen karşı çıkarlar ve kızdıkları, üzülükleri, kafaları karıştığı, güvensiz oldukları ya da onlara neşe verdiği için zarar verici davranışlarda bulunurlar. Zihinsel engelli çocukların benlik imajları zayıftır, özgüvenleri düşüktür, bencildirler ve sosyal durumlara uyum sağlamakta zorlanırlar. Monoton işleri

severler ve bundan sıkılmazlar. Kendilerine öğretilenleri tam olarak yapabiliyorlar ve bir iş yapmaktan ve bir iş yaratmaktan gurur duyuyorlar. Ancak, engelleri nedeniyle, bir zanaata başlayıp bir zanaat öğrenebilmeleri uzun zaman alıyor. Ayrıca dikkat dağınıklığı, tembellik, yeme sorunları, saldırganlık ve aşırı inatçılık gibi özellikler de sıklıkla gözlenir (Hallahan ve Kauffman, 2006; Oymak, 1997; Akgün vd. 2002; Yukay Yayıncı, 2003; Chen, 2006; Gargiulo, 2003, akt. Çiftçi, 2007).

Zihinsel engeli olan bireyler o kadar çabuk yorulurlar ki, genellikle görevleri yarım bırakırlar. Zihinsel engeli olan bireyler için gerçekleştirilecek etkinlikler seçilecekken onların bilgileri dâhilinde ve yapabilecekleri bir seviyeden başlanması son derece önem taşımaktadır. Daha önce olan denemelerden dolayı başarısızlığa karşı karşıya kalmışlarsa, bu durumda onların kendileri adına koydukları hedeflere ulaşmak için uğraştıkları çaba da düşüş görülmektedir. Kıyaslanan etkinliğe tanındık olan ve başarılı olması için belirli bir seviyeden başlamaları onların negatif bir duyguyu deneyimlememesi ve ilk girişimin başarıyla sonuçlanması için vazgeçilmezdir. Meydana gelen başarı ise bireyin kendine olan güvenini artırır ve onu öğrenme konusunda teşvik eder (Url-4, 2023).

1.7. Zihinsel Engellilerin Özellikleri

Yenidoğan her bebekte belirli bir gelişme potansiyeli bulunmaktadır. Fakat her çocuğun gelişme hızı birbirinden farklıdır. Gelişme hızları farklı da olsa normal gelişimi olan bütün çocuklar aynı gelişim aşamalarından geçmektedirler. Zihinsel engelli olan çocuklara bakılırsa aynı gelişim aşamalarından geçmiş olmalarına rağmen zihin bakımından yetersiz olmalarından dolayı gelişim hızlarının çok daha yavaş, gelişim potansiyellerinin de sınırlı olduğu bilinmektedir. Misal bütün çocukların yürüme potansiyelini gerçekleştirebilmeleri adına boyunlarını dik tutabilme, oturabilme, emekleyebilme, ayakta durabilme gibi yetenekleri gerçekleştirebilmiş olmaları gerekmektedir. Zihinsel engelli olan çocuklar için bu yetenekleri gerçekleştirebilmek zihinsel engelin şiddetine göre daha güç veya daha geç olduğu görülmektedir (Metin ve Işıtan, 2015).

Zihinsel engeli olan kişilerin zihinsel açıdan gelişimlerinin yanı sıra bazı gelişim süreçlerinde ortak noktalar bulunmaktadır. Bahsedilen gelişim alanları aşağıda açıklanmaktadır (Yılmaz ve Soyer, 2019).

1.7.1. Bilişsel Özellikler

- Dikkat sorunları vardır ve ayırt edilmesi zordur.
- Bilişsel bozukluk nedeniyle okul becerilerinde sorunlar yaşar.
- Bilgileri saklamakta, kullanmakta veya hatırlamakta sorunlar yaşar.
- Üst bilişsel yeteneklerde (sorun çözme aşamaları) sorunlar yaşar.
- Genelleme sorunu (öğrendiklerini değişik bireylere değişik ortamlarda aktarma) yaşarlar.
- Motivasyon sorunları (öğrenilmiş çaresizlik, dış kontrol eğilimleri, dışardan yönlendirme, başarısızlığa eğilimli) yaşarlar.

1.7.2. Sosyal, Duygusal ve Davranış Özellikler

- Dostluklar edinme ve bu dostlukların devamlı olmasında sorunlar yaşarlar.
- Herhangi bir grup içinde veya sosyal ilişkilerinde birilerine bağımlı olma taraftarıdır.
- Güven bağı oluşturdıkları bireylere bağlı olurlar ve bu bireylerin onaylarına, yardımlarına gereksinim duyarlar.
- Hislerini ve düşündüklerini ifade ederlerken zorluk çekerler.
- İş veya oyunlarda kuralları başlatma, sürdürme veya takip etmede zorluk çekerler.
- Topluma ve toplumsal görgü kurallarına uyum sağlamada güçlük çekerler.
- Yalnızlık, içe kapanma, sinirlilik, hırçınlık, öfke, düşük öz farkındalık gibi problemler yaşanır.

1.7.3. Dil ve Konuşma Özellikleri

- Konuşma kabiliyetlerinde sınırlılıklar vardır.
- Konuşmaları başlatmakta ve sürdürmekte güçlük çekerler.
- Konuşmalarında gecikmeler, kekemelik, ses üretimi bozukluğu gibi sorunlar yaşayabilirler.
- Belli bir konu içerisinde konuşmakta sorun yaşayabilirler.

1.7.4. Motor Gelişim Özellikleri

- İnce motor becerilerinde (fermuar kullanma, kalem tutma vb.) ve kaba motor becerilerinde (yürüme, koşma, atma vb.) yaşlılarına oranla daha geride olabilmektedirler.
- Dengede durabilme, çabukluk, esneklik gibi kabiliyetlerde sorunlar yaşayabilmektedirler.
- Koordinatif (el-göz vb.) yeteneklerde ve ritmik davranışlar içeren yeteneklerde sorunlar yaşamaktadırlar.
- Çocukluk dönemlerinde motor gelişim kabiliyetleri oldukça yavaş bir gelişim seyretnmektedirler.

1.8. Spor

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde spor, “Belirli kurallara ve tekniklere uyulduğunda, fiziksel gelişime faydalı, eğlenmek ve yarışmak gayesiyle de bulunan bedensel hareketlerin bütününe ortak ismi” ifadesiyle açıklanmıştır (TDK, 2022).

Nasıl açıklanırsa açıklansın, egzersiz eylemleri insanları psikolojik ve sosyolojik olarak bağımlı hale getiren davranıştır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak egzersiz eylemlerin aracılığıyla ahlaki eğitimin, sevgi hissinin, paylaşma hissinin ortaya çıkarmak, ilkel saldırganlık isteğinin ve eylem övgüsünü yükseğe çıkarmak için ortam ve yöntemler sağlamak ve uygulamalar yapılması mümkündür (Özoğlu, 1997).

Spor sağlık, estetik, oyun, eğlence, uğraş, meslek, politik araç, bilim ve boş zaman etkinliği olarak kullanılabilen ve aynı zamanda sosyal uyumu ve kişilerarası ilişkileri güçlendiren geniş bir kavramdır. İnsanların bedensel ve ruhsal durumuna hitap eden sosyal bir terimdir. Bu bakımdan bu büyük dikkat ve sürekli geliştirme gerektiren bir olgudur. Spor sosyal bir aktivite olduğu için genellikle sporun sosyal bir olgu olarak görülmesi gerektiğine inanılır. Bütün spor dalları kendilerine göre olan özellikleri büyütürken aynı anda toplum içerisinde alt kültürler ve kendine ait bir dili, değer ve normlarını oluşturmaktadır. Sporun kültürel bir unsur kavramı olarak, insanların ve ait oldukları toplumların düşüncelerinin ve hareketlerinin oluşumlarını benimsettiği gibi başka kültür kavramlarını da benimseterek onlara milli özellikler kazandırdığı görülmüştür. Değişik ülkelerdeki farklı sporlara tanıklık

ederken, sosyal özellikleri ve hayat felsefesi hakkında da bilgi edinebildiği açıklanmıştır. Kullandıkları açıklama ve ifadelerle göre spor, insanlar üzerinde fizyolojik, psikolojik ve eğitsel etkiler üretmekte oldukça önemli bir rol oynadığı anlatılmaktadır (Şahan, 2007).

Sporun ruh ve beden sağlığını iyileştirme çabası olduğu bilinmektedir. Yarışma belli kurallara karşı olan uğraşlardır. Heyecan, rekabet, hakimiyet, gelişmiş performans, kişilikte zirveye çıkmaktır (Aracı, 1999).

Spor, kazanılan becerileri geliştirir, doğal çevreyi bir insan topluluğuna dönüştürür, öğrenilmiş sosyalleşme yönleriyle toplumla bütünleşir, aletli veya aletsiz, kişisel veya toplu olarak bir meslek haline gelebilmektedir. Boş zaman etkinlikleri yelpazesi tüm zamanını içerebilir. Zihni ve bedeni iyileştiren, rekabeti içeren, birliği artıran belli kurallar içerisinde olan kültürel bir durum şeklinde açıklanmaktadır (Erkal, 1981). Bir başka deyişle spor; kişinin zihinsel, ruhsal ve fiziksel gelişimi ile bunların arasındaki muvazenenin işlenmesine ve sosyalleşmeye yardımcı olan bir gerçeklik olduğu bilinmektedir (Yetim, 2015).

Sporun ciddiyet isteyen, kurallara uyulması gereken ve pekiştirme isteyen bir meslek olduğu bilinmektedir. Bunların yanında spor, farklı kurallar, performans ve kalite standartlarından oluşan kavramlardır. Benzer bir kavram olan egzersiz ise belirli toplumsal şartlar altında bedensel etkinlik anlamıyla açıklanmaktadır (Voight, 1998).

Spor, hem kişisel hem de takım olarak da yapılabildiği bilinir. Yüzme, koşma, bisiklete binme, dağ sporları gibi spor aktiviteleri kişisel sporlardır. Voleybol, basketbol, hentbol, futbol gibi sporlar da takım sporlarıdır. Kişisel veya takım sporları olsun bütün spor kolları kişilere birden çok şey katar ve bu sporları tercih eden kişilerin birden çok nedeni görülmektedir. Bazı insanlar sporu boş vaktitlerini değerlendirmek, dinlenmek, eğlenmek, güçlenmek ya da daha sağlıklı olmak gibi gayelerle yapar. Bazı insanlar ise sporu meslek olarak yaptığı görülmektedir (Kabak, 2019).

Engellilerimize verilen eğitim ortamlarında ve yaşam alanlarında spor yapmaları pek zor görülmektedir. Deneyimli eğitimcilerin ve spor alanlarının sınırlı olması da bu durumun devamlılığına sebep olmaktadır. Bütün dünyada her on çocuktan birine özel eğitim verilmesi şarttır. Bu durumda bu grubu da spor politikası

kapsamında düşünmek gerekmektedir. Aksi halde büyük bir grubu dışlamış olurlar. Ama onların spora diğerlerinden fazla gereksinimi olduğu görülmektedir. İnsanların bedensel, psikolojik ve sosyal biçimde engelli kişilerin toplumla iletişimde olmasının en kolay yolu spordur (Akdenk, vd., 1997).

1.8.1. Sporun Gelişimindeki Rolü

Daha çocuk yaşlardan itibaren spor aktiviteleri kişilerin gelişimlerine önemli katkı sağlamaktadır. İşte bu katkıları birden fazla ana başlık altında sınıflanmak mümkündür. Aileler çocuklarını küçük yaştan, erişkinlik düzeyine ulaşana kadar sağlık içerisinde bir gelişme süreci katedebilmeleri için sporla uğraşmaya özendirilmektedir. Bu zaman zarfında spor kişilerin bedensel gelişimini, psikolojik gelişimini, toplumsal ve ruhsal gelişimini destekleyip istedikleri düzeye ulaşılmasına katkı sağlamaktadır. İnsanların spor aktiviteleri ile kaslarının geliştiği ve iskelet sisteminin düzeldiği, kazanma ve kaybetme duygularını öğrenerek daha sağlam bir psikolojide oldukları ve öfkelerini kontrol etmeye çalıştıkları yapılan araştırmalar sonucunda meydana çıkmıştır. Beden eğitimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin hem engelleri sebebiyle içinde bulundukları ruh hali hem de toplumun kendilerine karşı olan davranışlarının doğal bir sonucu olarak meydana gelen saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi hislerini kontrol altına almayı sağlamaktadır (Kınalı, 2003).

1.8.2. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri

1.8.2.1. Fiziksel Etkiler

Özellikle çocuklarda büyüme ve gelişme üzerine sporun etkileri herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Çocuklar için planlanan düzenli ve gelişim seviyelerine uygun spor aktiviteleri yapması; boy uzaması, kas ve iskelet sisteminin gelişmesi bakımından yararlıdır.

1.8.2.2. Psikolojik Etkiler

Sporun şüphesiz en güzel yönlerinden biri de kazanmak ve kaybetmek hislerini içerisinde tutmasıdır. Küçük yaşlardan itibaren düzenli egzersiz yapan çocuklar, kazanma ve kaybetme hislerini deneyimleyerek duygu kontrolü gelişim

sağlarlar. Spor aynı zamanda kişilere özgüven, işbirliği, iletişim, paylaşım, takım çalışması, başkalarının his durumlarını anlayabilme, stresle baş etme, sorunlu durumlarla baş etme, sinir anını kontrol edebilme, fair play davranışları gibi pek çok pozitif davranışsal özelliklerin kazanıldırılmasına yardımcı olmaktadır (Filazoğlu vd., 2015).

1.8.2.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri

Spor aktiviteleri ve beden eğitimi, kendi ortamları içerisinde bulunan bütün insanları değişik şekillerde etkiler ve bütün gelişme boyutlarına yardımcı olmaktadır (İlhan, 2008). Zihin engelli olan çocuklar için spor etkinlikleri, en başta sosyal ve ruhsal uyum seviyelerine pozitif katkılar sunar. Bunların yanı sıra benlik algılarını çoğaltarak çevreleriyle iletişimlerinin gelişmelerine olanak sağlamaktadır (Filazoğlu vd., 2015).

1.9. Engellilerde Spor

Bugünlerde spor sadece yarışmalarda olması gereken bir etkinlik olmaktan çıkarak her kişinin sağlığını koruması veya daha sağlıklı olabilmesi için yaptıkları etkinliklerdir. Kötüleşen sağlık durumlarını iyileştirmek gayesiyle de yapılan spor, her insan için yaş, sağlık durumu, cinsiyet gibi ayrımlar yapılmaksızın herkese hitap eder ve sağlıklı iyi oluş açısından önem arz eder (Kalyon, 1997).

Ülkemizde engeli olan kişilere karşı bakış açıları günden güne değişim göstermektedir. Engeli olan insanların da şu an yaşadığımız toplumun birer parçası olduğunu ve onlara karşı negatif davranışlar göstermektense onlara yardım elini uzatarak, birlik beraberlik içinde yaşamının gerekliliği düşüncesi çoğumuzda olması gereken bir gerekliliktir (MEB, 2000).

Bu düşünce "insanın sağlığını iyileştiren veya iyileştiren sağlık durumlarını sürdüren hareketler grubu" olarak tanımlanan spor alanında da engellilik çalışmalarının öneminin artmasına neden olmuştur. Bazı çalışmalara bakıldığında, temel adımlardan bazıları şu şekildedir: 2000'li yılların başına kadar Türkiye'deki beden eğitimi ve spor okullarının çoğunda "Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor" dersi seçmeli ders boyutunda yer aldığı görülmektedir (Özer ve Müniroğlu, 1998).

Sağlıklı yaşam adına temel unsurlardan biri olan spor faaliyetleri, engeli bulunan insanların bedensel, sosyal, psikolojik gelişimlerinin yanında kendisi ve yaşadığı toplum ile de barışık halde olması için katkı sağladığı görülmektedir. Haliyle sporun engelli bireyler için ayrı bir öneminin olduğu ciddiye alınmalıdır. Engellilerin eğitiminde ve rehabilitasyonunda spor bir araç olarak kullanılmaktadır. Programlı ve düzenli çalışmaların sonuçları bu insanların yaşama karşı daha büyük zevke sahip olduklarını ve sağlıkları iyileşip geliştikçe hayata daha bağlı ve daha güvenli hale geldiklerini göstermektedir (Gür, 2001).

Sporu engellilerin rehabilitasyonuna dahil etmenin iki temel gayesinden biri onlara ihtiyaç duydukları egzersizin sağlanması, diğeri ise insanları bunu sağlayacak değişiklikler yaparak güçlendirmektir. Devam eden aynı iyileşme sürecinden asla sıkılmamasıdır. (Çevrim, 2009).

Egzersiz yapamadıklarında ise motor fonksiyonlarının azalığı görülmektedir. Bununla beraber sağlık sorunlarının artması, kendilerini tam ve doğru bir şekilde ifade edememek, kendilerine ve çevredekilere zarar vermek, öfkelerini kontrol edememe gibi problemlerle karşılaşabilirler. Engelli bireyler spordan uzak kalınca kendilerine olan güvenlerini kaybederler ve sosyalleşmekte zorluk çekebilirler (Sonuç, 2012).

1.10. Zihinsel Engellilerde Spor

Bedensel eğitimin ve spor çalışmalarının zihin engelli insanlar üzerinde oldukça yararı vardır. Beden eğitiminin ve spor çalışmalarının engeli olan insanların içinde bulunmuş oldukları ruh hali, toplumun engelli insanlara karşı olan davranışları sonucunda meydana gelen sinir, kıskançlık ve saldırganlık gibi ortaya çıkan negatif hisleri kontrol altına alabilmeyi sağladığı bilinmektedir. Çocukların içinde zihinsel engelli olanlar çevrelerinde beklenen düzeyde bedensel ve düşsel aktiviteler gösteremedikleri için, yaşamış oldukları çevreye uyumlu olmaları konusunda problem yaşamaktadırlar. Değişik şekillerde ortaya çıkan uyum bozuklukları, üzerinde çabaladıkları ders başarıları ve sosyal vazifelerde başarısızlık tecrübelerine neden olmaktadır. Gerçekte olan ise, zihinsel yetersizliği olan çocukların sahip oldukları potansiyelin hepsini meydana çıkarabilmeleri için başarıyı tatmış olmaları yararlı olacaktır. Sportif etkinliklerin, özenli, planlı ve detaylı biçimde hazırlanması,

beden aktiviteleri veya spor planlarının zihinsel yetersizliği olan bu çocukların başarıyı yaşamalarına yardımcı olmaktadır. Bunların yanında bu tür beden eğitimi ve spor planlarının sahip olduğu çokça doğal özellik, gerçekçi tedavi veya rehabilitasyon teknikleri olarak zihinsel engelli olan çocukların çevrelerine uyumlu olabilmeleri açısından önemlidir (Kınalı, 2003).

Spor yoluyla egzersiz deneyimi kazanmış zihinsel engeli olan kişilerin büyümelerinde ve gelişmelerinde gözle görülecek biçimde ilerlemeler olmaktadır. Engelli sporları alanında doğru spor disiplini, kullanılacak malzemeler ve uzmanlar gibi temel konularda bazı zorluklarla da karşılaşılabilir. Bunların olmaması veya eksik olmasının engelli bireylerin spora aktif katılımlarını kısıtladığı görülmektedir. Engelli bireylerin karşılaştıkları bu zorluklar ile ilgili bireyleri sıkırmamalı, onları vazgeçirmemeli, egzersizin kişilerin gelişimlerine olan katkısı dikkate alınarak bedensel etkinlikleri kesinlikle yaptırmalı ve oluşan problemlerin çözümleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır (Özgür, 2004).

Zihinsel engelli olan çocuklar, bedensel gelişmede ve büyümede çoğunlukla iç salgı ve metabolizmada bozulmalar veya kalıtsal mutasyonlar nedeniyle normal yaşlılarının gerisinde kalmıştır. Bu durum el-göz koordinasyonu ince ve kaba motor kabiliyetlerini etkileyebilir. Zihinsel engeli bulunan çocuklar için öğrenmek zaman ve çaba gerektirmektedir. Bir yetişkin olarak bile, bazı kavram ve becerilere tam olarak hâkim olunmaz. Hafif derecede zihinsel engelli olsalar bile, yaşlılarıyla aynı seviyede öğrenmek için özel bir eğitim desteğine ihtiyaçları vardır (Ersoy, 2000).

Beden eğitimi ve spor aktiviteleri kas kütlelerini sağlıklı, esnek, güçlü ve tok tutmaktadır. Düzenli yapılan sporun bu önemli gelişmeleri koruduğu görülmektedir. Aksi bir durumda, sporsuz bir yaşam kemik dokusunun bozulmasına ve kas gücünün hızla düşmesine sebep olur. Bireyin programlı, sistematik bir spor faaliyeti sonrasında yaşamış olduğu rahatsızlık pozitif etkilenir. Yani beden eğitimi ve spor aktiviteleri bireyin fiziksel sağlığını ve iyilik halini etkilemektedir (İkizler, 2002).

Zihinsel engelli çocukların diğer çocuklara göre en büyük farkı zihinsel davranışlar göstermesidir. Bu çocukların zihinsel gelişim düzeyleri kişisel olarak değişiklik gösterse de birlikte zihinsel fonksiyon ve süreçlerle ilgili bazı genel özelliklerden söz edebiliriz. Zihinsel ve fiziksel engelli kişilerde dil problemleri oldukça yaygındır. Görme ve işitme sorunları olduğu için konuşulan kelimeleri yavaş

anlama, karışık sesler, yanlış anlamalar gibi problemlerle karşılaşır. Çoğunlukla konuşmaya geç başlarlar, o yaşlarda söylenmesi gereken cümleleri kuramazlar, kelime dağarcıkları azdır, kelimeleri kullanılmaması gereken yerlerde kullanırlar. Kavramları ve yazılı sembolleri açıklamakta güçlük çekmeleri nedeniyle okuma ve yazma kabiliyetinde gecikme görülebilir. Dağınık ve kısa biçimde seyreden dikkat kabiliyetlerine sahip olduğu görülmektedir. Detaylara odaklanamaz, çevreden gelen uyarılardan ötürü dikkatlerinin çok çabuk dağılması, yapmakta oldukları işler, eylem ya da oyunlarda çabuk dağılan dikkat sıklıkla görülmektedir. Temel kavramları öğrenmekte zorluk çekerler. Hafızaları yeterli olmadığı için belleklerinde uzun süre tutamazlar ve kolayca unutulur. Uzun süre hafıza gerektiren durumlarda çok zorlanırlar (Güven, 2003).

Beden eğitimi ve sporun, insanların sosyalleşmesini sağlamak için önemli sosyal araçlar olduğu kanıtlanmıştır. Modern toplumlarda beden eğitimi ve spora genel olarak toplumsal faaliyetler olarak bakılırsa, spor ile ilgilenen bireyler spor organizasyonları aracılığıyla çeşitli gruplarla sosyal bağlar geliştirirler. Beden eğitimi ve spor, insanların dar hayatlarından sıyrılmasını, farklı inanç, düşünce ve fikirlere sahip bireylerle bağ kurmalarını ve bu insanlardan etkilenmelerini ve onları etkilemelerini sağlar. Bu bağlamda beden eğitimi ve spor, engelli insanların toplumumuza kazandırılmasında, yeni arkadaşlar edinilmesinde, sosyal etkileşimin desteklenmesinde ve sosyal ilişkilerin güçlenmesinde önemli bir katkısı olduğu bilinmektedir (Ergün, 2003).

Kişilerin sağlıklı olması ruhsal ve fiziksel gerilemeler ile başa çıkmaları, hayatlarında bedensel uygunlukları yapabilmeleri gayesiyle öğütlenen beden eğitimi ve spor etkinlikleri, engeli olan insanlar tarafından da yapılabileceği görülmüştür (Baykan, 2000).

Zihinsel engelli bireylerde yetersiz fiziksel aktivite yapılması, bu bireylerde büyüme ve gelişme için gerekli olan motor becerilerin kaybına neden olabilir. Bu nedenle günlük aktivitelere ek olarak egzersize de yer verilmelidir. Spor yapmayan engelliler şu sorunlarla karşılaşmaktadır: İnsanların hareketsiz kalmalarından dolayı obezite (şişmanlık), kalp hastalıklarında artışlar, dikkatlerinde azalmalar, tepki vermelerinde zayıflamalar ve güçlükler, bağlantılarında azalmalar ve bozukluklar, kuvvetlerinde noksanlıklar gibi bazı problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Ayrıca, engeli olan insanların büyümelerindeki durgunluğun temel sebebinin yetersiz bedensel etkinliklerin olduğu anlatılmaktadır (Kalyon,1997; Bruininks, 1978).

Beden eğitimi ve sporun yararları fiziksel açıdan sonsuzdur. Beden eğitimi ve spor, hastaları canlı tutmak ve eğlendirmek için bilinen tedavi edici sporlardan daha üstün görülmektedir. Engelliler için beden eğitiminin temel amacı, fiziksel engelli insanlara dış dünyayla iletişim kurma fırsatı vermektir. Beden eğitimi ve spor yolu ile beyni ve bedeni çalışan fiziksel engelli kişi; disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık duygularını meydana çıkardığında topluma yönelme ve yararlı olabilmek olanaklarını fazla miktarda çoğaltmaktadır. Misal; okçuluk, masa tenisi, bilardo ve yüzme şeklinde spor dallarında engeli olan kişiler diğer kişilerle uğraş verdikleri görülebilir (Karasüleymanoğlu, 1959).

Engelli bireylerin de sıradan insanlar gibi beden eğitimi ve spora gereksinimleri vardır. Beden eğitimi ve spor, engeli olan insanları üretime ve topluma kazandırmanın yanı sıra bedenlerini güçlendirerek günlük hayatlarını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bazı engeli olan insanlarda oluşabilen sekonder kontraktürler daha zor hale gelecektir (Kalyon, 1994).

Zihinsel engelli çocuklar ile normal çocukların el motor becerileri arasında fark vardır. Normal çocuklara uygulanan birçok program zihinsel engelli bireylerde de benzer etkiler gösterebilmektedir. Bu çalışmayla rehabilitasyon merkezlerinde fizik tedavi çalışmaları ile birlikte spor etkinliklerine de yer verilmesinin gerekliliği gözler önüne sunulmuştur. Rehabilitasyon için sporun bir araç olduğu ve sporun sosyal bir bilim özelliği taşımasının yanı sıra sağlık bilimi özelliği taşıdığı da bir kez daha ortaya konulmuştur. Zihinsel engellilerin tedavisinde sporun sadece davranış, kendine güven gibi sosyal kişilikleri ile ilgili gelişmeleri sağlamadığı bunun yanında fiziksel rehabilitasyon aracı olarak da kullanılabileceği de ifade edilebilir (Akın ve Kalkavan, 2015).

1.10.1. Sporun Zihinsel Engelli Bireylerin Gelişimsel Alanları Üzerine Etkisi

Spor alanındaki etkinlikler, sporla ilgilenen her kişiyi değişik taraflardan da olsa mutlaka bir şekilde etkiler ve bunlarla beraber kişilerin gelişme alanlarının hepsine yardımcı olmaktadır (İlhan, 2008). Spor faaliyetlerinin engelliler üzerinde de

çok çeşitli etkileri olduğu bilinmektedir. Çalışmaların bu bölümünde sporun zihinsel engelli bireylerde gelişim alanlarına etkisi beş başlık altında ele alınarak anlatılmıştır.

1.10.1.1. Sosyal Gelişim

Spor etkinliklere katılım sağlayan engelli bireylerin insanların hemen hemen hepsinde bedensel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişim göstermektedir. Bu etkinliklerle engeli bulunan insan kendine ve sosyal çevresine doğrudan yararlı olmaktadır (Erkal, 1992).

Spor ile ilgili etkinliklere katılım sağlayan engeli olan insanlarda özlük algılarının çoğalmasıyla beraber toplumsal ve ruhsal uyumlarında gelişmeler, topluma kolay bir şekilde uyum sağlayabilme, çevresiyle daha kolay iletişim kurabilme şeklinde durumlar gözlemlenir. Bu durumlardan dolayı toplumla bütün halinde oldukları görülür (Güvendi ve İlhan, 2017; Gür, 2001; Filazoğlu vd., 2015).

Yaptığı bir çalışmada Babkes (1999), spor yapan ve spor yapmayan zihin engeli olan sporcuları kıyaslayarak aile içindeki nasıl davrandıklarına bakarak sosyalleşme durumlarını gözlemlemiştir. Bu çalışma neticesinde spor yapan zihinsel engeli mevcut olan sporcuların, spor yapmayan zihinsel engele sahip sporculara oranla çok fazla sosyal etkinliklere katılım sağladıklarını, çevrelerine karşı daha pozitif davranış göstererek daha çok sosyal tutumlarda bulunduklarını farketmiştir. Yani spor etkinliklerin özel eğitimlere ihtiyaçları olan çocukların sosyalleşmelerinde kritik önem taşıdığı ortaya konulmuştur (İlkım vd., 2018).

1.10.1.2. Fiziksel Gelişim

Büyüme ve gelişim göstermeye sporun yardımı oldukça fazladır. Bilhassa çocuklar üzerinde boy uzaması, iskelet ve kas sisteminin gelişimleri gibi yararlar gelişim seviyelerine uygun yapılan planlar ve spor etkinliklerin düzen içerisinde yapılmasıyla mümkün olmaktadır (Kabak, 2019).

Bu durum sadece çocuklar için değil engeli bulunan kişiler için de geçerli olmaktadır. Spor ile beraber zihinsel engeli bulunan kişilerin bedensel uygunluğu artarak kilo kontrolü yapılmasını sağlar. Bedenin asıl özelliklerinden olan bağlantı, dayanıklı olabilme, denge sağlayabilme, esnek olabilme ve güç gelişimine katkıda bulunulur (İlkım, 2018).

Spor faaliyetleri ile beraber engeli bulunan kişilerin şu an ki sağlık durumlarında büyümeler ve kuvvetlenmeler görülmektedir. Bu büyümeler ve kuvvetlenmeler ile beraber engeli bulunan insanlar için gündelik etkinlikleri yerine getirmek daha kolay olur ve yaşam onlar için hafifleşir. Engelin türü veya seviyesi spor yapmaya bir engel değildir. Bununla beraber her durum ve şart için bu kişilere uygun spor etkinlikleri iletilebilir. Gündelik ihtiyaçlarını karşılayabilecek güce sahip olmak ve gündelik hareketleri yapabilmek bütün engellilerin asıl ihtiyaçlarıdır. Bu insanların yaşamlarını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Gündelik hareketleri (oturma, kalkma, yürüme, eğilme vb.) yapabilmeleri için belirli bir beden ağırlığına ihtiyaçları vardır. Bununla beraber yeteri kadar kas gücüne ve dayanıklılığına sahip olmaları gerekmektedir. Bu da sporla mümkün olmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2006).

1.10.1.3. Psikolojik Gelişim

Spor hem kazanmak hem de kaybetmek hislerini bir arada bulunduran bir aktivitedir. Çocukluk zamanlarından bu yana sporla ilgilenen insanlarda kaybetme ve kazanma hislerini yaşadıklarından dolayı duygusal gelişim gözlemlenebilmektedir. Bunların yanı sıra spor ile beraber kişilerde özgüvenlerinde çoğalma, iletişim kurabilme kabiliyetlerinde gelişme, paylaşmaya ve yardımlaşmaya istekli olma, grup halinde beraberlik içerisinde hareket etme, empati duygusu geliştirme, stresle ve sinirle başa çıkabilme gibi pek çok hareket özelliklerini kazandıkları görülmektedir (Kabak, 2019).

1.10.1.4. Duygusal Etkileri

Engeli bulunan insanların engel tipi ve derecesi ne olursa olsun spor ile beraber hareketlenen yaşamı tüm engelli insanlara heves verir. Hevesli bir şekilde spor yapan, eğlenebilen kişinin hayat enerjisi çoğalır ve severek yaşamaya başlar (Eichsteadt, 1995).

Spor yoluyla değişik bir ortama giren ve gündelik yaşamlarının dışında başka etkinliklere katılan engelliler hem heyecanlanıyor, hem eğleniyor hem de hayatlarına

renk katıyorlar. Bununla beraber mutlu, hayatlarından keyif alan, olumlu düşünen bireylere dönüşürler (Dönmez, 1999).

1.10.1.5. Kişiliği Üzerine Etkileri

Zihinsel engelli bireyler spor yoluyla özgüven kazanmakta ve toplum içinde daha aktif olarak yer almaktadır. Böylece zihinsel engeli bulunan insanların ailelerinin endişelerini azaltır, hoşnutluklarını çoğaltır. Ayrıca spor yapan zihinsel engelli kişilerde bilişsel gelişimle beraber dikkat sürelerinin çoğaldığı gözlemlenmiştir (İlkım, 2018).

1.10.2. Sporun Zihinsel Engelli Bireyler İçin Önemi

Özel ihtiyaçları olan insanlar için bedensel egzersiz oldukça önemlidir. Düzenli yapılan egzersiz, bireylerin hem bedensel hem de zihinsel olarak daha sağlıklı bir hayat sürmelerini sağlamaktadır. Spora ve bedensel etkinliklere katılım, bir kişinin farklı kimlik rollerini keşfetmesine ve öz farkındalık sürecini pozitif tarafa değiştirmesine izin vererek engellilik algısını azaltmaktadır.

Spor sosyalleşmeyi, işbirliğini ve bireysel disiplini destekleyen, toplumsal fayda sağlayan önemli bir etkinliktir. Engeli bulunan kişilerin şehir yaşamlarında ve ulaşımalarında büyük problemlerle karşı karşıya kalmaları ve bu problemlerin yanı sıra onları toplumdaki sosyal ve spor faaliyetlerine yönlendirecek, eğitecek, kabiliyetlerini kuvvetlendirerek uygulamalar yapacak özel yetiştirilmiş olan spor eğitimcilerine gereksinim duyulduğu unutulmamalıdır.

Spor faaliyetleri, etkinliğini yitirmiş engelliye fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yapısıyla bir bütün olarak tedavi ederken kendisi ve toplumla barışçıl ve bütünleşmiş bir şekilde yaşamına katkı sağladığı açıktır. Spor, günümüz dünyasında engellilerin eğitimi ve rehabilitasyonu için de bir tedavi aracı olarak kullanılmaktadır. Sporun olumlu etkileri engellinin kendisine, ailesine, iş ortamına ve topluma doğrudan yansımaktadır.

Yapılan çalışmalarda öğretmenler çocuklarla sıcak bir ilişki kurmalı ve onlara güven verecek şekilde kendilerini ayarlamalı, çocukların kendi vücut bölgelerini tanımalarına yardımcı olmalı, hareketler çocuklardaki bireysel farklılıklar dikkate alınarak basitten zora doğru planlanmalıdır.

Spor, bedensel ve zihinsel olarak sağlıklı insanlar için olduğu kadar, engelliler için de son derece önemlidir; ancak engellilerin spora daha fazla ihtiyacı vardır ve engellilerin hareket etme, eğlenme ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir araçtır.

Spor; engellilere keyif verir, iletişimi ve paylaşımı geliştirir, motivasyonu artırır ve olumlu kişilik özelliklerinin kazanılmasını destekler. Spor engelli bir insanı topluma ve üretime kazandırmakta, güçlü vücut kaslarını güçlendirmekte ve günlük hayatlarını kolaylaştırmaktadır.

Engelli bireylerin fiziksel aktivitelere düzenli ve sürekli katılımı desteklenmeli, beden eğitimi ve spor etkinliklerinin yanı sıra takım ya da bireysel sporlara da yer verilmelidir. Bu katılımlar için seçim yapılırken, spor eğitiminde uzmanlaşmış spor öğretmenlerinin gözetiminde, bireyin doktoru veya fizik tedavi uzmanı ve psikolojik danışmanların gözetiminde, ailelerin aktif katılımı ile engel gruplarına uygun spor branşları belirlenmeli ve organize edilmelidir.

Zihinsel engelli bireylere yönelik düzenli spor aktiviteleri, grup çalışmaları ve takım oyunları ile fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal faydalar sağladığı, anne-babaların ve toplumun engellileri daha iyi anladığı bireylerin daha uyumlu olduğunu göstermiştir. Spor, özel eğitimde sağlanmaya çalışılan “uyum” için son derece önemli bir işlevi yerine getirmekte, engellilerin kararlı bir şekilde engellilerle bir araya gelmesini sağlamaktadır. Müsabakalar kas gücünü ve koordinasyonunu geliştirmesinin yanı sıra zihinsel engellilerin motivasyonunu artırmak için uyarıcı ortamlar sağlar. Özel olimpiyatlar, zihinsel engelli çocukların birbirleriyle yarıştıklarında başarılı olabileceklerini göstermiş, spora özgü yeteneklere sahip oldukları, disiplin ve koordinasyon sağlayabildikleri tespit edilmiştir. Zihinsel engelli çocukların su sporları, atletizm, basketbol, jimnastik, voleybol, kayak, buz hokeyi, kano, masa tenisi, bisiklet gibi sporların yanı sıra özel olimpiyatlarda yer alan birçok sporu yapabildikleri ve bu sporlarda başarılı oldukları gözlemlenmiştir (Yıldırım, 2022).

1.10.3. Fiziksel Aktivitenin Zihinsel Engelli Bireylere Faydaları

Spor; fiziksel uygunluğu artırır. Kilo kontrolü sağlar. Koordinasyon, dayanıklılık, denge, esneklik ve kuvvet gibi vücudun temel özelliklerinin gelişmesini

sağlar. Vücut algılarının gelişmesine katkıda bulunur. Davranışsal tepkilerin uygun bir şekilde gerçekleşmesini sağlar. Dikkat süresinin artmasını sağlar. Sosyal becerilerde olumlu etkileşmeyi sağlar. Bireylerin toplumsal hayata daha fazla katılmasını sağlar. Özgüven duygusunun gelişmesini sağlar. Ailenin yaşam memnuniyeti artırmakla beraber kaygı düzeyinin düşmesini sağlar. Ayrıca ailenin engelli bireyle ilgili planlaması olumlu anlamda değişir. Engelli birey yaşlılarıyla olan ilişkilerinde olumlu yönde gelişme gösterir (Ilkım, 2018).

Ayrıca rekreatif amaçlı bireysel veya grup şeklinde gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler bireylerde iyi duyguların gelişimine yardımcı olur. Birçok rekreatif etkinlik ile bireyler enerjisini atarak vücutlarının rahatlamasını sağlar. Kimi bireyler hâlsizlik gibi çeşitli sebeplerle kaçış yolu arayarak rekreatif etkinliklere katılmayı istemezler. Düzenli olarak rekreatif etkinlik yapan ve fiziksel aktivitelere katılan bireylerin temel yaşam becerileri gelişim göstermektedir. Bu tür etkinliklere katılmak bireylerde mutluluk oluşturur ve bedensel ve psikolojik kuvvetinde artış sağlar (Butler, 1968).

Fiziksel etkinliklere katılan engelli bireylerin bu tür etkinliklere devam ettiklerinde engellilikleriyle başa çıkabildikleri, ayrıca sinir ve kas sistemi ile vücudun fizyolojik ve zihinsel gelişimini de sağladıkları görülmektedir. Farklı bir ortama girerek monoton yaşamın dışında bir etkinliğe katılmak engelli bireyi olumlu yönde heyecanlandırır ve yaşamına renk katar. Sportif faaliyetlere katılan zihinsel engelli bireylerde sosyal, motor, psikolojik açıdan gelişme yönünde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Faaliyetlerin planlanması yapılırken sadece spor müsabakalarına katılma yönünde olmamalı, engelli bireyin rahatlıkla katılım göstereceği ve yapabileceği rekreasyon aktivitelerine katılmaya yönelik olmalıdır. Rekreatif faaliyetlere katılım gösteren engelli birey faaliyet sonrası psikolojik açıdan daha sağlıklı bir görüntü gösterecektir. Bu olumlu sonuç bireyden sorumlu olan kişilere de olumlu şekilde yansımaktır. Rekreatif ve sportif faaliyetlere katılmak sağlıklı bir hayat için çok önemlidir (Dönmez, 1999).

Ilkım yaptığı çalışmada ilgi ve istekleride göz önüne alınarak zihinsel engelli bireylerin rekreatif faaliyetlere dahil olmalarının, katılımın sağlanmasında engelli bireyin başta ailesi olmak üzere toplumun da üstüne düşen görevleri yerine getirmeleri gerektiğini belirtmiştir (Ilkım, 2018).

Sportif etkinliklere katılmak tüm engelli bireylerde fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal olarak engelli bireyin gelişmesini sağlar. Sportif etkinliklerin engelli bireye ve sosyal çevresine doğrudan olumlu etkileri bulunmaktadır (Erkal, 1992).

Sportif etkinliklere katılan engelli bireyler bedensel ve zihinsel olarak gelişim göstermekle birlikte yaşadığı toplumla bütünleşmeleri ve topluma entegre olmaları daha da kolay olur (Gür, 2001).

Engelli bireylerin engel tipi ve derecesine bakılmaksızın hareketli yaşam biçimine sahip olmak engelli bireye haz vermektedir. Hareket eden engelli bireyin duyduğu haz bireyin eğlenmesini sağlayarak yaşam enerjisini artırmaktadır (Eichsteadt, 1995).

Sportif aktivitenin engelli bireye önemli katkılarından biri de sosyalleşmelerini sağlamasıdır. Sosyalleşme, kelime manası itibariyle bireyin karşılıklı etkileşim süreci ve bir topluluğun veya içerisinde yer aldığı toplum yaşamına uyum göstermektir. Öğrenme süreci süresince, toplumda kalıplaşan birçok davranış kişi tarafından içselleştirilir. Bunun sonucunda kişiler ait olduğu topluluğa özel bir şahsiyet ortaya çıkarır. Sosyalleşme döneminde, birey bazı bireysel farklılıklar sergilese bile genel yaşama biçimi itibariyle bulunduğu topluma uygun bir şekilde hareket etmektedir (Şahan, 2007).

Nitekim İlkım ve arkadaşları özel eğitime ihtiyacı olan çocukların sosyalleşebilmeleri için sportif faaliyetlerin önemli bir etken olduğu sonucuna varmışlardır (Ilkım, 2018).

Sportif ve rekreatif faaliyetler engelli bireyin topluma entegre olma sürecini hızlandırır. Entegrasyon ifadesi ise kişilerin bulundukları bölge veya topluma davranış biçimlerinde farklı ya da çatışan öğelerin uyumlu bir hal alıp karşılıklı şekilde bağlanarak bir düzen oluşturacak tarzda birleşmeleridir (Ozankaya, 1980; Hançerlioğlu, 1986).

Engelli bireyler için spor kavramı, engelli ve engeli olmayan bireyler arası etkileşimi artırmak ve engelli bireyin topluma daha çabuk entegre olmasını sağlamak anlamına gelir (Aygün, 2004).

1.11. Farkındalık

Farkındalık kavramı, var olan ana odaklanmak veya anlık yaşantılara yönelmek ile ilgili bir kavramdır. Başka ifadeyle farkındalık, bireyin çevresinde olan bitene duyarlı olabilmesi için temel öğedir (Ergül, 2016).

Bir başka tanıma göre farkındalık kavramı, bireyin bütün algılarıyla yaşadığı ortamı anlamlandırmasının yanında bilinmesi gereken durumlardan haberdar olması ve kavranması gereken bir duruma dikkat etmesi ya da hassasiyet göstermesi durumu olarak tanımlanmaktadır (Eski, 2010).

Genel olarak farkındalık, uyarıların değerlendirilmediği, sınıflandırılmadığı ve analiz edilmediği ayrı bir açık ve alıcı bilinç biçimi olarak tanımlanır. Ancak farkındalıkta anlık deneyimlere yaklaşımın açıklık, kabul ve tarafsızlık gibi nitelikleri var olup deneyime yönelme üzerindedir (Sarı, 2016).

İnsanla özdeşleştirilmiş bir kavram olarak, etrafında olup biteni algılama ve anlamlandırabilme becerisidir. İnsanın yaptığı bir eylemin bilincinde olması veya dışarıdan gelen verileri bilinçli bir şekilde anlamlandırabilmesi farkındalık kavramıyla açıklanmaktadır. Öte yandan farkındalık kavramının pek çok türü olduğundan söz edilmiştir. Özellikle psikolojik bilinç düzeyi olarak ifade edilen, kişinin kendisiyle ilgili olayları ve davranışları nedenleriyle birlikte anlayabilmek için düşünce, davranış ve duygu arasındaki etkileşimin ayırımına varabilme ve bunlar üzerinde düşünebilme yeteneği farkındalık kavramına ilişkin önemli bir boyutu teşkil etmektedir (Appelbaum, 1973).

Sosyo-psikoloji alanında farkındalığın tutum ve davranış arasındaki ilişki üzerinde nasıl bir etkisi olduğuna dair iki ayrı cevap bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, farkındalık seviyesindeki yükseklik tutumlara ulaşmayı kolay kılar. Tutumlar belleğe kolaylıkla getirilir ve bu vesileyle de tutumlar, davranışlara kolayca etki eder. İkincisi ise, bir adım atmamız gerektiği zaman, var olan duruma karşı takındığımız tutuma özen gösterip dikkat ediyor ve bu tutumun bize yön çizmesine müsaade ediyoruz (Kağıtçıbaşı, 2010).

Farkındalık, kişinin kendi duygu ve düşüncelerini daha iyi anlaması, dikkatin kendi üzerinde yoğunlaştığı düşünce biçimlerinden olumsuz ve takıntılı bir şekilde uzaklaşma becerisi olarak görülmektedir. Bireyin kavram olarak önce öğrenmesi,

ardından tüm duyu organları ile anlaşılması, benimsenmesi ve ilgili konuları öğrenerek bir duyarlılık göstermesi ile ifade edilir (İlhan ve Esentürk, 2015).

Farkındalık; düşünceler, imgeler, duygular, arzular ve hafıza hakkında bildiğimiz her şeyden farklı bir şeydir. Bilinç, zihinsel içeriğin üzerinde şekillendiği temeldir. Söz konusu içerik bu arka planda oluşur ve bu arka planda kaybolur (Deikman, 2007).

Farkındalık, bireyin çevresinde meydana gelen olaylara gösterdiği dikkattir.

Başka bir deyişle farkındalık, bireylerin günlük yaşamlarında meydana gelen olay ve durumların farkındalığıdır. Farkındalık kavramında, dikkat bilinçli olarak bir olay veya duruma odaklanır. Farkındalık durumunda birey, bir durumun veya olayın nedenlerini ve sonuçlarını bilerek bilinçli olarak hareket eder (Sargın, 2010; Çatak ve Ögel, 2010).

Hutton ve Baumeister yüksek farkındalık düzeyini, tutum ile davranış ilişkisinin güçlendirilmesi olarak ifade etmiştir. Bir ülkede engelli bireylerin var olması, bu engellilerin topluma entegre olma gereksinimini ve problemini ortaya koymaktadır. Bütün engel gruplarındaki bireyler arasında zihinsel engele sahip bireyler, zihinsel yetkinlikler açısından diğer bireylere muhtaç bir şekilde yaşam sürdürmektedirler. Bundan dolayı zihinsel engelli bireylerin spora yönlendirilmeleri açısından bireylerin sportif faaliyetlerin etkisini ne kadar bildiği ve bu durumun çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimlerini direkt veya dolaylı olarak ne düzeyde etkilediğinin farkında olmaları önem arz etmektedir (Hutton, 1992).

Spor bilimindeki farkındalık ise geçmişten geleceğe doğru uzanan bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanları içinde barındıran ancak bireyin yaşantısının yaşadığı andaki seçiciliğinin gerçekleştiği zaman olarak tarif edilmektedir. Genele bakıldığında spordaki farkındalığı psikomotor özelliklerdeki farkındalık oluşturur. Sportif faaliyetler ile kognitif ve efektif alanlarda farkındalık gayesi güdülse de beden eğitimi ve spor öğretmeninin en temel görevi öğrencilerinde psikomotor alanındaki farkındalıklarına katkı sağlayacak alanlar oluşturmaktır. Psikomotor farkındalık, kognitif ve efektif farkındalığın bireyleri daha somut davranışla, doğal ve sosyal çevrenin etkisi ile katılıma yöneltmesi, harekete geçirmesi olarak söylenebilir (Ergül, 2016; Eski, 2010).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modelinin tercih edildiği betimsel bir araştırmadır. Genel tarama modeli örneklem sayesinde evren hakkında varsayımlarda bulunma ve genelleme yapmamıza olanak sağlayan araştırma yöntemidir (Karasar, 2014).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini; Rize ilinde 2021-2022 eğitim öğretim yılında zihinsel engelli bireylerin spor eğitimine tanık olan Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile Gençlik Spor İl Müdürlüğünde (GSİM) görev yapan antrenörler oluşturmaktadır.

Çalışmaya gönüllü olarak katılan ve zihinsel engelli bireylerin spor eğitimine tanık olan 152 beden eğitimi ve spor öğretmeni ile 50 antrenöre (43 kadın, 159 erkek) Google Forms üzerinden online anket uygulanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmamızda veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ) kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu; beden eğitimi ve spor öğretmeni ile antrenörlerin cinsiyet, öğrenim durumu, yaş, meslek durumu, mesleki deneyim gibi bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kısaca katılımcıların demografik bilgileri hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla düzenlenmiştir.

2.3.2. Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)

Anketlere katılım sağlayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerine ve antrenörlere “Zihinsel Engellilerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği” uygulanmıştır.

Katılımcıların zihinsel engellilerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarını ölçmek için İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen, “Zihinsel Engellilerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 32 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların zihinsel engellilerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini belirleyebilmek için de beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Ölçeğin seçenekleri olumlu maddelerde ‘Tamamen Katılıyorum’, ‘Katılıyorum’, ‘Kararsızım’, ‘Katılmıyorum’, ‘Hiç Katılmıyorum’ şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puan verilmiştir. Olumsuz maddelerde ise seçenekler; 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak puanlanma yapılmıştır.

Oluşturulan ölçek Gazi Üniversitesi bünyesinde farklı bölümlerde öğrenim gören toplam 480 (erkek; 282, kız; 198) üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Ölçme aracının geçerliğine kanıt oluşturmak adına, kapsam geçerliği, görünüş geçerliği ve yapı geçerliği uygulanmıştır. Yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı analiz sonucunda, ölçeğin 32 madde ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Tek boyutun açıkladığı varyans %75.083 tür. Ölçeğin tamamı için cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.989 dur. Bu çalışmada ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.980 bulunmuştur. Ölçeğin geçerliği çalışması kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan yapı doğrulanmıştır. Bulgular sonucunda ölçeğin, zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik algıyı geçerli ve güvenilir şekilde ölçebilir nitelik taşıdığı sonucuna varılmıştır. Kullanılan ölçek tek alt boyutlu olup bireyin ölçekten aldığı puanın yüksek olması engellilerde sporun yararları konusundaki farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir (İlhan ve Esentürk, 2015).

2.4. Protokol

Araştırmanın uygulanma aşamasına geçilmeden önce gerekli kurumlardan izin alınmıştır. Öncelikle Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Anabilim Dalı başkanlığından daha sonra Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal ve Beşerî Bilimlerden Etik Kurul raporu alınmıştır. Kişisel bilgi formu ve zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinin uygulanması için Rize Milli Eğitim Müdürlüğüne ve Gençlik ve Spor İl Bakanlığına başvurularak gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra

çalışmada kullanılan ölçek için ölçeği geliştiren kişilerden kullanım izinleri alınmıştır. Bu izinler doğrultusunda kişilere ulaşabilmek için anket online olarak ulaştırılmıştır. Ankette katılımcılara araştırmanın amacı ve ölçeğe nasıl cevap vermeleri gerektiği detaylı olarak anlatılmıştır. Anketler Rize ilinde merkez ve ilçelerdeki Milli Eğitimde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve Rize merkez Gençlik Spor İl Müdürlüğündeki antrenörler dahil olmak üzere toplam 202 kişiye uygulanmıştır.

2.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

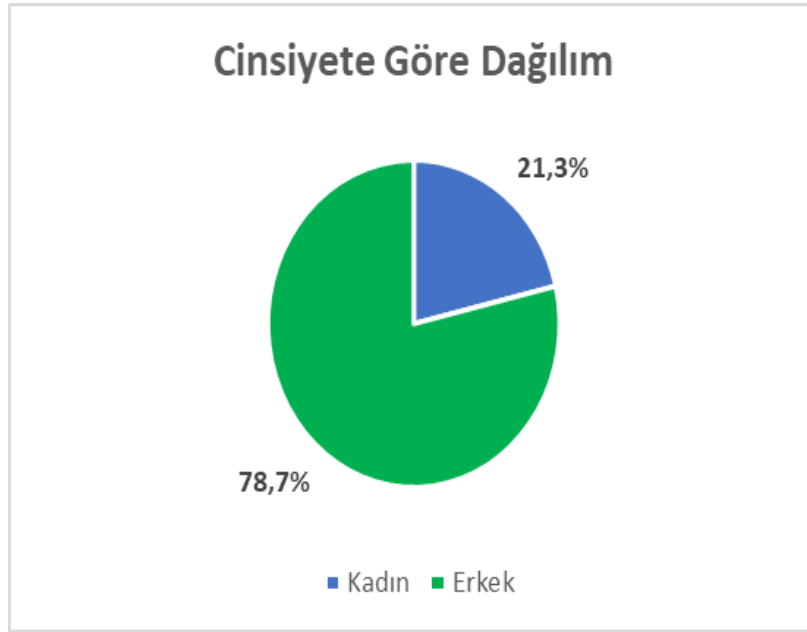
Bu tez çalışmasında toplanan verilerin düzenlenmesi ve grafiklerin yapılmasında MS Office Word (2016) ve MS Office Excel (2016) yazılımları kullanılmış, istatistiki testler ise SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26 yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin analinizde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık tespiti için tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde, sıra ortalamaları) kullanılmıştır. Verilerin analizine geçmeden önce verilere normallik testi uygulanmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Normal dağılıma sahip olmayan verilere ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U, üç ve üzeri grup karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Araştırmacı, normallik testi kapsamında katılımcı sayısı göz önünde bulundurarak Shapiro-Wilk testini tercih etmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Deneklerin Genel Özellikleri

3.1.1. Cinsiyete Göre Deneklerin Özellikleri

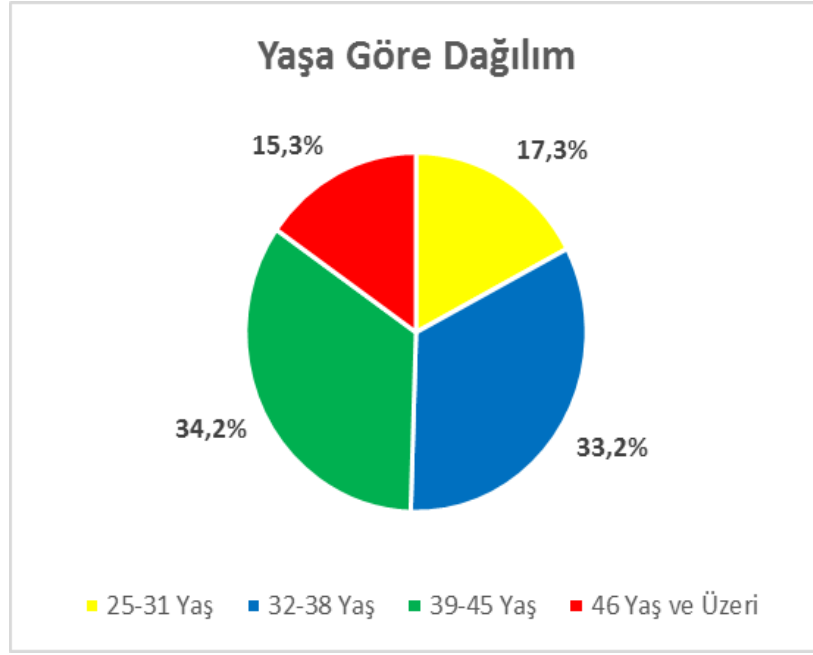
Şekil 1’ de araştırmadaki katılımcıların cinsiyet durumlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %78.7 ’sinin erkek (N=159 kişi), %21.3’ünün ise kadın (N=43 kişi) katılımcıdan oluşmaktadır.

Şekil 1. Cinsiyete Göre Dağılım

3.1.2. Yaşa Göre Deneklerin Özellikleri

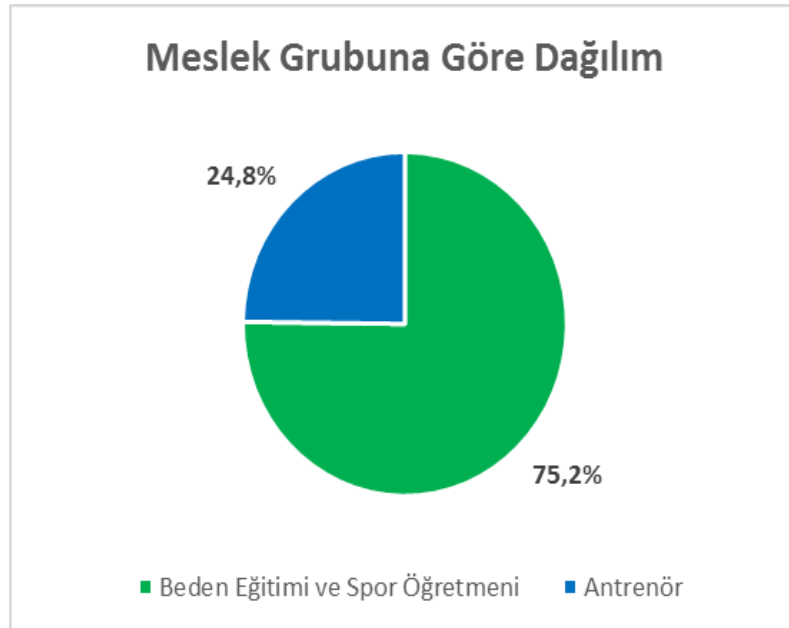
Şekil 2’ de araştırmadaki katılımcıların yaş durumlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %34.2’sinin 39-45 yaş grubu (N=69 kişi), %33.2’nin 32-38 yaş grubu (N=67 kişi) ,%17.3’ünün ise 25-31 yaş grubu (N=35 kişi), 15.3’ ünün 46 yaş grubu ve üzeri (N=31 kişi) katılımcıdan oluşmaktadır.

Şekil 2. Yaş'a Göre Dağılım

3.1.3. Meslek Grubuna Göre Deneklerin Özellikleri

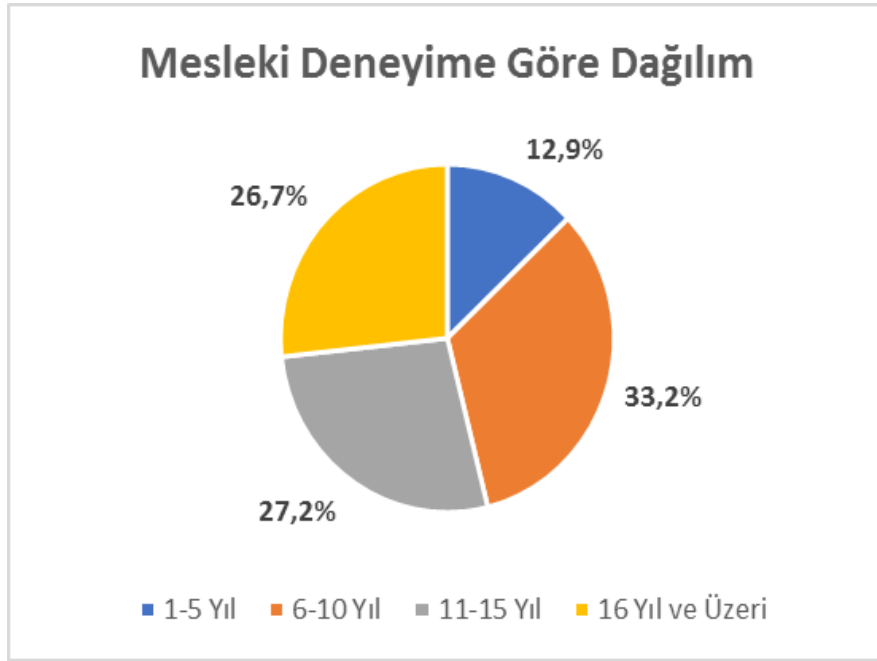
Şekil 3' de araştırmadaki katılımcıların meslek grubu durumlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %75.2'sinin beden eğitimi ve spor öğretmeni (N=152 kişi) ve %24.8 'inin antrenör (N=50 kişi) katılımcıdan oluşmaktadır.

Şekil 3. Meslek Grubuna Göre Dağılım

3.1.4. Mesleki Deneyime Göre Deneklerin Özellikleri

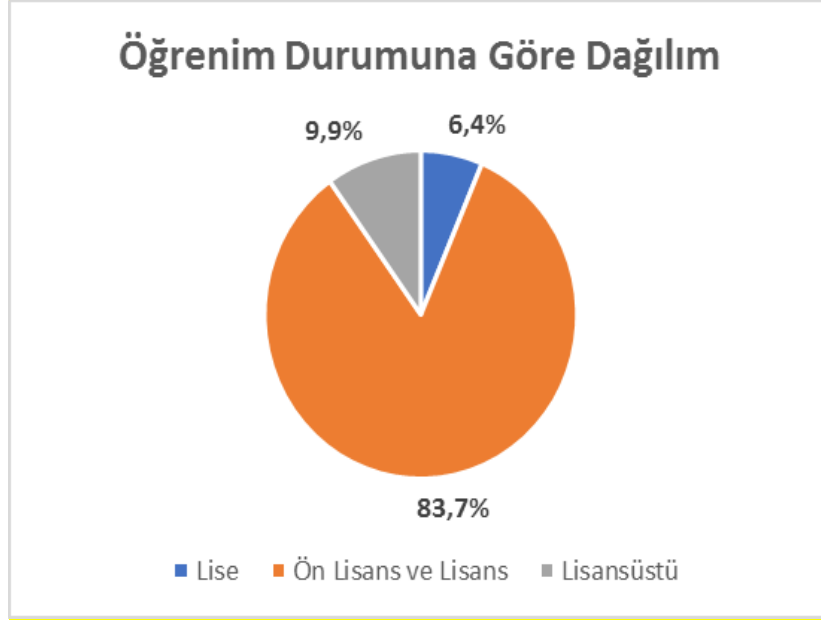
Şekil 4’ de araştırmadaki katılımcıların mesleki deneyim durumlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların % 33.2 ’sinin 6-10 yıl (N=67 kişi), % 27.2 ’sinin 11-15 yıl (N=55 kişi) % 26.7 ’sinin 16 yıl ve üzeri (N=54 kişi) , % 12.9 ’unun ise 1-5 yıl (N=26 kişi) katılımcıdan oluşmaktadır.

Şekil 4. Mesleki Deneyime Göre Dağılım

4.1.5. Öğrenim Durumuna Göre Deneklerin Özellikleri

Şekil 5’ de araştırmadaki katılımcıların mesleki deneyim durumlarına göre dağılımları gösterilmektedir. Analiz neticesine göre bu çalışmaya katılanların %83.7 ’sinin Ön Lisans ve Lisans (N=169 kişi), %9.9’unun Lisansüstü (N=20 kişi) ve %6.4 ’ünün Lise (N=13 kişi) mezunu katılımcılardan oluşmaktadır.

Şekil 5. Öğrenim Durumuna Göre Dağılım

3.2. Hipotez Testleri

3.2.1. Cinsiyete Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Cinsiyet Değişkeni (H_1): Cinsiyet durumuna bağlı olarak katılımcıların ZEBSEYFÖ düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Farkındalık Toplam	Kadın	43	122,79	5280	2503	0,007
	Erkek	159	95,74	15223		
	Toplam	202				

Tablo 1’deki değerler incelendiğinde, katılımcıların ZEBSEYFÖ puan sıra ortalamalarının farkındalık toplam puanı ($P=0,007$) kadınlar lehine olmak üzere anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($U= 2503,000$; $p<0.05$).

3.2.2. Meslek Grubuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Meslek Grubu Değişkeni (H_0): Meslek grubuna bağlı olarak katılımcıların ZEBSEYFÖ düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Mann-Whitney U testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Meslek Grubuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu

	Meslek Grubu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Farkındalık Toplam	Beden eğitimi ve spor öğretmeni	152	105,7	16062,5	3166	0,076
	Antrenör	50	88,81	4440,5		
	Toplam	202				

Tablo 2’deki değerler incelendiğinde, katılımcıların ZEBSEYFÖ puan sıra ortalamalarının farkındalık toplam puanı ($P=0,076$). Buna göre, beden eğitimi ve spor öğretmenleri ve antrenör katılımcıların ZEBSEYFÖ’den elde ettikleri puanların düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($U=3165,500$; $p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamasına rağmen beden eğitimi ve spor öğretmeni ($105,67\pm ss$) puanları antrenör ($88,81\pm ss$) katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

3.2.3. Mesleki Deneyime Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Mesleki Deneyim Değişkeni (H_0): Mesleki deneyim değişkenine bağlı olarak katılımcıların ZEBSEYFÖ düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Mesleki Deneyime Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu

	Mesleki deneyim	N	Sıra Ort.	X ²	P
	1-5 yıl	26	98,88		
Farkındalık	6-10 yıl	67	110,33		
Toplam	11-15 yıl	55	106,33	5,444	0,142
	16 yıl ve üzeri	54	86,77		
	Toplam	202			

Tablo 3'teki değerler incelendiğinde, katılımcıların ZEBSEYFÖ puan sıra ortalamalarının farkındalık toplam puanı (P=0,142). Buna göre, katılımcıların mesleki deneyimlerine göre ZEBSEYFÖ' den elde ettikleri puanların düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($X_2(3) = 5,444$, $p>0,05$).

3.2.4. Öğrenim Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Öğrenim Durumu Değişkeni (H_0): Öğrenim durumuna bağlı olarak katılımcıların ZEBSEYFÖ düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu

	Öğrenim durumu	N	Sıra Ort.	X ²	P
	Lise	13	77,35		
Farkındalık	Ön lisans ve lisans	169	102,79		
Toplam	Lisansüstü	20	106,33	2,449	0,294
	Toplam	202			

Tablo 4'teki değerler incelendiğinde, katılımcıların ZEBSEYFÖ puan sıra ortalamalarının farkındalık toplam puanı ($P=0,294$). Buna göre, katılımcıların öğrenim durumlarına göre ZEBSEYFÖ'den elde ettikleri puanların düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($X_2(2) = 2,449$, $p>0,05$).

3.2.5. Yaş Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Yaş Durumu Değişkeni (H_0): Yaş durumuna bağlı olarak katılımcıların ZEBSEYFÖ düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis testi uygulandı. Elde edilen sonuçlar Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaş Durumuna Göre ZEBSEYFÖ İstatistikleri ve Test Sonucu

	Yaş	N	Sıra Ort.	X^2	P
Farkındalık	25-31 yaş	35	109,24	3,175	0,365
	32-38 yaş	67	105,45		
	39-45 yaş	69	100,78		
	46 yaş ve üzeri	31	85,82		
Toplam	Toplam	202			

Tablo 5'teki değerler incelendiğinde, katılımcıların ZEBSEYFÖ puan sıra ortalamalarının farkındalık toplam puanı ($P=0,365$). Buna göre, katılımcıların yaş gruplarına göre ZEBSEYFÖ'den elde ettikleri puanların düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($X_2(3) = 3,175$, $p>0,05$).

4. TARTIŞMA

4.1. Hipotez 1: Cinsiyete Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Cinsiyet değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalığı incelendiğinde kadınların erkeklerden daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde benzer sonuç gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Kırımoğlu vd. (2016) ilköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesinde bizim çalışmamıza paralel olarak kadın-erkek arasında kadınların daha yüksek düzeyde farkındalığa sahip olduğu görülmüştür. Dursun vd. (2019) spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin (öğretmen adayları) üzerinde yapmış oldukları çalışmada, farklı bölümlerde öğrenim gören bireylerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık düzeylerinde cinsiyet açısından farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu farklılığın ise kadın öğretmen adaylarında daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Yine benzer şekilde yapılan diğer çalışmalar da kadın ve erkek katılımcıların arasındaki farkındalık düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı, kadın katılımcıların farkındalık düzeyi puanlarının daha yüksek orana sahip olduğu saptanmıştır. (Altınışik vd, 2021; Akyıldız, 2017; Goldenberg vd, 2006; Gökçe vd, 2016; Yıldırım vd, 2010; Mergan, 2022.) Bu araştırmalar bulgularımız sonucunu desteklerken, literatürde sonucumuz ile zıtlık gösteren araştırmalarda yer almaktadır. Kardaş vd. (2017) yaptıkları araştırmada ise kadın ve erkek ebeveynlerin, zihinsel engele sahip bireylerin sportif faaliyetlere katılımına yönelik tutumlarının benzer düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Kırımoğlu vd. (2016) tarafından yapılan zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık; beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırmada kadın-erkek arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kemeç vd. (2018) doktor adayları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık düzeylerine cinsiyetin bir etkisini olmadığı

bulgusuna ulaşmıştır. Kabak (2019) farklı branşlardaki öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerini incelemeyi amaçladığı yüksek lisans tez çalışmasında sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmediğini belirtmiştir. Keleş (2021) yaptığı milli eğitim bakanlığında görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini incelemeyi amaçladığı yüksek lisans tez çalışmasında farkındalık düzeyleri ve cinsiyet değişkenine göre yaptığı analiz sonuçlarında anlamlı farklılığa rastlanmadığını belirtmiştir.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığının (ÖZİDA) Özürlülük Eğitimi “Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor” Temel Araştırmasında, kadınların daha olumlu tutumlarının olmasını, onların başkalarının duygularına ve düşüncelerine genel olarak daha duyarlı olmalarıyla, başkalarına karşı daha koruyucu, kollayıcı ve ilgili olmalarıyla, kadınların geleneksel bakım kişisi olmalarıyla ve toplumun kadınlara ilişkin sosyal rol beklentileriyle açıklamaktadır (Gür, 2001).

Kadınların erkeklere göre daha yüksek çıkmasını kadınların anaç, duygusal, fedakâr, öğrenmeye açık, koruyucu, kollayıcı, toplumsal rol ve içsel güdü olarak bakım rolünü üstlenmeleri gibi özellikleriyle açıklayabiliriz.

4.2. Hipotez 2: Meslek Grubuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Meslek grubu değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde:

Kabak’ın (2019) farklı branşlardaki öğretmenlerle yaptığı çalışmada zihinsel yetersizliğe sahip kişilerde beden eğitimi ve sporun etkilerine yönelik bilişsel farkındalıklarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmen adayları üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da bölüm değişkenine göre farklılık bulunmadığı sonucunu bildirilmiştir (Ertuğral 2022; Dursun vd, 2019; Çiriş ve Uyar 2023).

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin aynı çatı altında belirlenmiş bir eğitim programını almaları, her iki meslek gurubunun da amacı spora

hizmet etmek olması yaptıkları işin ortak yönlerinin olması bu sonucun çıkmasına sebep olduğu düşünülebilir.

4.3. Hipotez 3: Mesleki Deneyime Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Mesleki deneyim değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde yapılan yapılan benzer bir çalışma da:

Polatcanlı (2016) yaptığı araştırma da katılımcıların görev yaptıkları kurum süreleri değişkenine göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen bu sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir.

Meslekte geçirilen sürenin beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin açısından her hangi bir farklılık tespit edilememesinde yıllar geçse de meslekteki ilk yılları gibi zihinsel engellilerle ilgili farkındalığı hissettikleri, düşünceleri, deneyimleri, vicdanen sorumluluğu arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Engelli bireylerle çalışmanın kıdem açısından değerlendirilmemelidir. Bu nedenle katılımcıların ön bilgileri, duygusal özellikleri, yaşantıları sosyal çevresi, hayata bakış açıları meslekte geçirilen sürenin az ya da çok olması zihinsel engelli bireylerin sporda farkındalık düzeyini etkilemediği düşünülebilir.

4.4. Hipotez 4: Öğrenim Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Öğrenim durumu değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde araştırmamızı destekler nitelikte çalışmalara rastlanmamıştır fakat farklı yapılan çalışmalarda mevcuttur:

Çubukçu ve Acet (2019) lise öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kardaş vd. (2017) üniversite mezunu ebeveynlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum puanlarının; eğitim durumu

“ilkokul”, “ortaokul” ve “lise” olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Atasoy ve Pekel (2021) zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sporun etkinliklerine yönelik farkındalıklarını inceledikleri çalışmada ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile eğitim durumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın okuryazar olmayan ile ortaokul, lise mezunu ve yüksek lisans arasında olduğu görülmüştür. Yıldırım vd. (2022) beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin anne ve baba eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında baba eğitim durumu, engellilere yönelik tutum ve farkındalıkta anlamlı bir farka yol açmamıştır. Bununla birlikte anne eğitim durumlarına göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri farklılık göstermektedir. Anne eğitimi düşük düzeye sahip beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının olumsuz tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular Davidov ve Grusec (2006), Zhou vd. (2002), Kochanska (2002), Krevans ve Gibbs (1996), Van der Mark vd. (2002) gerçekleştirdiği araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Öğrenim durumunun kişilerin zihinsel engelli bireylerde sporun farkındalık düzeyini etkilemediğini kişilerin aldıkları eğitimden ziyade bilgi birikimi, yaşantıları kendilerine güven duymaları, kişisel özellikleri, ön bilgilere sahip olmaları, empati kurabilmeleri kişilerin zihinsel engelli bireylerde spora yönelik farkındalık düzeyini etkilediği düşünülebilir.

4.5. Hipotez 5: Yaş Durumuna Göre Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyi

Araştırmamızın bir başka bulgusuna göre beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması ile yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde:

Polatcanlı (2016) yaptığı araştırma da katılımcıların yaşlarına göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Mergan’ın (2022) engellilerde beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin

farkındalık düzeylerinin incelenmesinde yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Altınışik vd. (2021) spor yöneticisi adayları üzerine yaptıkları araştırmalarında yaşı zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik farkındalık üzerinde herhangi bir etkisine rastlanmamıştır. Elde edilen sonuçlar araştırmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca Öztürk ve Akabay'ın (2014) ve Yaralı (2014) yaptıkları araştırmalarda da yaş değişkeni açısından herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Yine bunun yanı sıra literatürde çalışma sonucunu destekler nitelikte birçok çalışmaya daha rastlanmıştır (Keleş, 2021; Kabak, 2019; Atasoy ve Pekel, 2021; Çar vd., 2019; Ertuğral, 2022). Aynı zamanda çalışmamızın sonucunu desteklemeyen çalışmalarda mevcuttur. Yıldırım (2022) beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin yaş değişkenlerine göre karşılaştırılmasında 24 yaş üzeri olan beden eğitimi ve spor öğretmen adayları düşük yaş gruplarındaki arkadaşlarına kıyasla zihinsel engellilere yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bulgular Diamond (2001), Diamond vd. (2008), Yu vd. (2015) gerçekleştirdiği araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Çalışmamızda elde edilen sonuç ve literatürdeki sonuçlara göre yaşı, zihinsel engelli bireylere yönelik farkındalık üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumun araştırmaya dahil edilen katılımcıların mesleki deneyim değişkenimizde olduğu gibi ön bilgileri, duygusal özellikleri, yaşantıları sosyal çevresi, hayata bakış açıları yaşı farkındalık düzeyini etkilemediği düşünülebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapmış olduğumuz bu çalışma ile ülkemizin eğitimcileri olan beden eğitimi ve spor öğretmeni ile antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri bazı parametrelere göre incelenmiştir.

Yapılan analizlere göre, araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmeni ve antrenörlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden cinsiyet değişkenine göre kadınlar lehine farkındalık düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ancak meslek grubu, mesleki deneyim, öğrenim durumu ve yaş değişkenlerine göre farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Katılımcılar açısından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Araştırma evreni daha geniş tutulabilir. Farklı gruplarla çalışmalar yapılabilir. Daha farklı hipotezler kurulabilir.
2. Zihinsel engelli bireylerle çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin bilgilendirme seminerlerine katılmaları teşvik edilmelidir.
3. Bilgilendirme seminerlerinin planlanmasında çocukların eğitim aldıkları kurum ve kuruluşların etkin bir şekilde görev alması gerekmektedir.
4. Zihinsel engelli çocuklarla çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörler bir araya gelerek, tecrübe ve deneyimlerini aktaracakları gruplar oluşturulabilir.
5. Eğitim programlarında sporun zihinsel engelli bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel ve psikomotor gelişimi üzerinde uzman kişilerden destek alınmalıdır.
6. Zihinsel engelli bireylerin spor yapmalarına imkân sağlanması açısından ikamet ettikleri bölgelerdeki yerel yönetimlerin spor rekreasyon alanlarına yatırım yapılması gerekmektedir.

7. Zihinsel engelli bireylerin spor yapmasına engel olabilecek sorunlarının çözümü için sosyal hizmet ve sosyal yardım odaklı hizmet modelleri için ilgili kurumlar harekete geçirmesi gerekmektedir.
8. Zihinsel engellilerin spor yapma imkanlarını geliştirmek dolayısıyla kendilerine yetebilen mutlu ve sağlıklı bireyler olabilmeleri için tanıtım yapıp yerel yönetim ve kuruluşlardan gerekli madde destek alınarak proje üretimi ve organizasyonlar yapılmalıdır.
9. Özel eğitim kurumları ile iş birliği çerçevesinde zihinsel engellilerin beden eğitimi derslerinin uygulama boyutunun sayısı arttırılabilir.
10. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engellilere ilişkin farkındalıklarına dayalı olarak nicel araştırma yöntemleri incelenmiştir. Gelecek çalışmalarda nitel ve karma araştırma modellerinin işe koşulması alana önemli katkılar sağlayabilir.
11. Bu çalışma beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile antrenörlerin zihinsel engellilere ilişkin sporda farkındalık düzeylerine odaklanılmıştır. Oysaki farklı katılımcı grupları ile de çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Açak, M.Z. (2022). *Engelli bireyler ile iletişim*. Efe Akademi yayınları.
- Ahmetoğlu, E., Aral, N. (2004). Zihinsel engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Bilimsel Araştırma ve İncelemeler Dergisi*, 6.
- Akdenk, M, Ağaoğlu, S.A., İmamoğlu, O. (1997). *Türkiye’de engelliler için uygulamalı spor eğitimi modeli*, Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Eğitim Sempozyumu, (179-191), Antalya.
- Akın, S. , & Kalkavan, A. (2015). *Basketboldaki Top Hâkimiyeti Çalışmalarının Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocukların El Beceri Gelişimine Etkisi*. Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi , vol.5, no.1, 1-13.
- Akyıldız, S. (2017). *Öğretmen adaylarının engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi*. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(39), 141-175.
- Altınışik, Ü., İlhan, E. L. & Kurtipek, S. (2021). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: Spor yöneticisi adayları üzerine bir araştırma. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16 (2), 79-90.
- Appelbaum, S.A. (1973). Psychological-mindedness: Word, concept and essence. *International Journal of Psychoanalysis*, 54, 35–46.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda beden eğitimi*. Bağırhan Yayınevi.
- Ataman, A. (2005). *Özel Gereksinimli Çocuklar. Özel Eğitime Giriş*. (Ed: A. Ataman), Gündüz Yayıncılık, Ankara.
- Atasoy, T. ve Pekel, A. (2021). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi* . Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi , 4 (2) , 96-107 .
- Ayan, S., Boyalı, E., Ergin, M. ve Ulaş, M. (2019). Özel gereksinimli öğrencilerin seçili fiziksel ve temel motor parametrelerinin yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi. *Journal Of International Social research*, 12(62).
- Aygün, Ö. (2004). *Zihinsel engelli çocukların egzersiz öncesi ve sonrası motorik performanslarının karşılaştırılması*. (Tez No. 148408) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Sakarya.
- Baş, B. A. (2018). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri ve evlilik doyumu ile ilişkilerinin incelenmesi*. (Tez No. 541480) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi], İstanbul.
- Baykan, Z. (2000). Özürlülük, engellilik, sakatlık nedenleri ve korunma. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 9(9).

- Bruininks, R.H. (1978). Manual: Bruininks-oseretsky test of motor proficiency, *American Guidance Service*, Minnesota, pp.153.
- Butler G.D. (1968). *Introduction to community recreation*. New York, İlkım M. (Çeviri Editörü). 4nd Edition, McGraw Hill Book Company.
- Cavkaytar, A. (2013). *Özel eğitim*. Vize yayınları.
- Çağlar, S. (2009). *Uluslararası hukuk ve türk hukuk sisteminde engellilerin eğitim hakkı ve devlet yükümlülükleri*. Beta Yayınları.
- Çağlar, S. (2011). Engelli hakları sözleşmesi'nde ayrımcılık yasağı ve Türkiye'nin uyum sorunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 96, 148-178.
- Çar, B. , Yarayan, Y. E. , İlhan, E. L. & Atalay Güzel, N. (2019). *Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık: Fizyoterapist Adaylarına Yönelik Bir Araştırma*. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* , 13 (3) , 267-273 .
- Çatak, P.D., Ögel, K. (2010). Farkındalık temelli terapiler ve terapötik süreçler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 85-91.
- Çevrim, H. (2009). *Engellilerde beden eğitimi ve spor dersinin programındaki işlenişinin yeri ve önemi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.
- Çiftçi H. (2007). *Zihinsel engelli çocuklara renk kavramını kazandırmada eş zamanlı ipucuyla öğretimin bireysel ve grup eğitimindeki etkisinin karşılaştırılması*. (Tez No. 207006) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ankara.
- Çiriş, V. & Uyar, M.B. (2023). *Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engellim Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Örneği), *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(52), 573-587
- Davidov M., Grusec J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Dev.* 77 44–58. 10.1111/j.1467-8624.2006.00855.x
- Deikman, A. J. (2007). Ben=farkındalık. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 16,355-369.
- Diamond K. E. (2001). Relationships among young children's ideas, emotional understanding, and social contact with classmates with disabilities. *Top. Early Child Spec. Educ.* 21:104.
- Diamond K. E., Hong S.-Y., Tu H. (2008). Context influences preschool children's decisions to include a peer with a physical disability in play. *Exceptionality* 16 141–155. 10.1080/09362830802198328

- Dikyuva, H., Makaroğlu, B. & Arık, E. (2015). *Türk işaret dili dilbilgisi kitabı*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Dönmez, B. (1999). *Çağdaş toplum, yaşam ve özürllüler. 1. özürllüler şurası*. Takav Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
- DSM-IV-TR. (2007). *Ruhsal bozuklukların tanısı ve sayımsal elkitabı yeniden gözden geçirilmiş tam metin*. Washington DC. (Çeviri Editörü: Köroğlu E.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 116-29.
- Dursun, M., Güler, B. ve Mutlu-Bozkurt, T. (2019). *Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi*. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Ege R.(1993). *Sakatlar ve sakatlıklar*. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Eichsteadt, CB., BW. Lavay (1995). *Physical Activity for Individuals with Mental Retardation Campaign*. İlkım M. (Çeviri Editörü). Illinois, 47.
- Enç M. , Çağlar D. , Özsoy Y. (1975). *Özel eğitime giriş*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Engelliler Hakkında Kanun. T.C. Resmi Gazete, sayı: 25868, 7 Temmuz 2005.
- Ergül, M.A, Tınaz, C., Ertay, M. (2016). The analysis of the factors influencing sport awareness level of secondary education students: case of tennis. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*.
- Ergün N. (2003). Bedensel engelli çocuk ve spor. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 5, 26:50.
- Erkal M. (1981). *Sosyolojik açıdan spor*. Filiz Kitapevi.
- Erkal, M. (1992). *Sosyolojik açıdan spor*. Kutsun Matbaası.
- Ersoy Ö, Avcı N. (2001). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri “özel eğitim”* Ya-Pa Yayınları.
- Ersoy Ö. Avcı N. (2000). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri*. Ya-Pa Yayınları,
- Ersöz, A. (2004). *Engelli olmak istemiyorsanız*. Kocaeli Spastik Engelliler Derneği Yayınları.
- Ertuğral, A. (2022). *Üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]*. Giresun Üniversitesi.
- Eski T. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi (kastamonu ili örneği)* (Tez No. 279668) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi] Ankara.

- Filazoğlu, G., H. Kırimoğlu, vd. (2015). "The effects of physical education and sports on the self-concept of the children with mild mental disabilities". *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(3), 55-72.
- Goldenberg, I., Matheson, K. & Mantler, J. (2006). The assessment of emotional intelligence: a comparison of performance-based and self-report methodologies. *Journal of Personality Assessment*, 86(1), 33-45.
- Gökçe, A., Güneş, G. ve Çelik-Seyitoğlu, D. (2016). İnönü Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. *Medicine Science*, 5(2), 351-362.
- Gözübüyük, S. (1993). Açıklamalı Türk Anayasaları, Turhan Kitapevi, ss.210-211, Ankara.
- Gür, A. (2001). *Özürliülerin sosyal yaşama uyum sürecinde sportif etkinliklerin rolü*. T.C. Başbakanlık Özürliüler Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Güven, Y. (2003). *Özel Eğitime Giriş*. İçinde: Kulaksızoğlu A (editörler). Farklı Gelişen Çocuklar. Epsilon Yayınları.
- Güvendi, B. ve E. L. İlhan (2017). Effects of adapted physical activity applied on intellectual disability students toward level of emotional adjustment, selfmanagingand the socialization: parent and teacher interactive research. *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 3880-3894.
- Hacıbebekoğlu, A., Yiğitbaşı, G. O., Hacıbebekoğlu, M., Kaynar, T. ve Muratdağı, S. (2015). Nazilli'de engellilerin memnuniyet analizi. *Güney Ege Kalkınma Ajansı*, Ocak 2021, 12(1), 24-54.
- Hançerlioğlu, O. (1986). *Toplumbilim sözlüğü*. Remzi Kitabevi,
- Hutton, D.G, Baumeister, R.F. (1992). Self-awareness and attitude change: seeing oneself on the central route to persuasion. İlhan, E.L, Esentürk OK (Çeviren). *Personality and Social Psychology Bulletin*,
- Ilkım M. (2018). *Zihinsel engelli bireylerin rekreatif etkinliklere katılımı ve sosyalleşmeleri. Spor biliminde yenilikçi yaklaşımlar*. Gece Akademi Yayınları.
- Ilkım, M, M.C. Kalaycı, Güleroğlu, F. & Gündoğdu, C. (2018). *Down sendromlu çocuklarda sportif etkinliklere katılma durumuna göre sosyal uyum ve beceri düzeyinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 7 (1),167-70*.
- Ilkım, M. (2018). *Sporun down sendromlu bireylerin yaşam becerileri üzerine etkileri*". *Spor biliminde yenilikçi yaklaşımlar*. Gece Akademi Yayınları.
- İkizler, H.C. (2002). *Spor sağlık ve motivasyon*. Alfa Yayınları.

- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2015). *Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, L. (2008). *Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1):315-24.
- Kabak, S. (2019). *Farklı branşlardaki öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.*
- Kağıtçıbaşı Ç.(2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi kültürel psikoloji. Koç Üniversitesi Yayınları.*Kalyon, A. T. (1997). *Özürlülerde Spor*, Ankara: Bağırman Yayınevi.
- Kalyon, A. T. (1997). *Özürlülerde spor. Bağırman Yayınevi.*
- Kalyon, T.A. (1994). *Spor hekimliği. Gata Basımevi.*
- Karadağ, A. (2017). *Zihin engelli ve normal gelişim gösteren bireylerin ebeveynlerinin öfke yönetimi ve stresle başa çıkma tarzları bakımından incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.*
- Karakoç, B. (2015). *12 haftalık rekreatif fiziksel etkinlik programının eğitilebilir zihinsel engellilerin ve ailelerinin üzerine etkileri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi.*
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.*
- Karasüleymanoğlu, A. (1959). *Yeni boyutlarıyla spor. Bağırman Yayınevi.*
- Karatepe, H. (1982). *Özürlü çocukların bulundukları toplum içinde eğitimlerisakatlığın önlenmesi ve rehabilitasyonu. Karatepe Yayınları.*
- Kardaş, N. T., Kardaş, S. B. ve Sadık, R. (2017). *Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Keleş, S. (2021). *Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi: Adıyaman/Çelikhan örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi.*
- Kemeç, D. G. , Tekkurşun Demir, G. & Koç, S. (2018). *Doktor Adaylarının Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıkları . Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* , 3 (4) , 153-168 .
- Kınalı, G. (2003). *Zihin engellilerde beden-resim-müzik eğitimi farklı gelişen çocuklar. A. Kulaksızoğlu (Ed.), Epsilon.*

- Kırımoğlu, H. , Esentürk, O. , İlhan, E. L. , Yılmaz, A. & Kaynak, K. (2016). *İlköğretim, Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenleri İle Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Egzersize Katılımlarının Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi , 5 (4),231244.
- Kırımoğlu, H., Kepoğlu, A., Dereceli, Ç. & Parlak, N. (2009). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin spora katılımları bakımından incelenmesi (Ankara-Elmadağ İlçesi Örneği)*. Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(1), ss. 7-15.
- Kırımoğlu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M. & İlhan, E. L. (2021). *Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma*. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88.
- Kochanska, G. (2002). Mutually responsive orientation between mothers and their young children: a context for the early development of conscience. *Curr. Dir. Psychol. Sci.* 11 191–195. 10.1111/1467-8721.00198
- Krevans, J., Gibbs J. (1996). Parents' use of inductive discipline: relations to children's empathy and prosocial behavior. *Child Dev.* 67 3263–3277. 10.2307/1131778
- Kulaksızoğlu, A. (2003). *Farklı gelişen çocuklar*. Epsilon Yayınları.
- Mednick, M. (2007). *Supporting children with multiple disabilities*. Continuum International.
- Mergan, B. (2022). *Engellilerde beden eğitimi ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Metin, N. ve S. Işıtan (2015). *Zihinsel engelli çocuklar ve eğitimleri. özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim*. N. Baykoç (ed.) Eğiten Kitap.
- Milletlerarası Sözleşme. T.C. Resmi Gazete, sayı: 2009/15137, 14 Temmuz 2009.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2000). *Ders içi ve ders dışı çalışmaları rehberi*. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *İşitme engelliler öğretmen kılavuz kitabı*. MEB Yayınları.
- Okçu Çubukçu, Ç. ve Acet, M. (2019). *Ortaokul Ve Lise Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi*. *Social Sciences Studies Journal*, 5(47),5865 - 5871. 10.26449/sss.1822

- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özer, D. ve Müniroğlu, S. (1998). *Türkiye' deki beden eğitimi ve spor yüksek okullarının engellilere yönelik çalışmalarının incelenmesi*. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 23(242), 21-24.
- Özer, D.S. (2001). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Nobel Yayınları.
- Özer, D.S. (2013). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. Nobel Yayınları.
- Özer, D.S. (2017). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. (5 Baskı). Nobel Yayınları.
- Özgür G (2004). *Engelli çocuklar ve eğitimi & özel eğitim*. Karahan Kitapevi.
- ÖZİDA Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2009). *Türkiye Özürlüler Araştırması*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Özoğlu, S.C. (1997). *Spor Psikolojisi ve Gelişmeler*. I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu'nda Sunulmuş Bildiri, Ankara.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (2001). *Özel eğitime muhtaç çocuklar*. Karatepe Yayınları.
- Öztürk, H. ve Abakay, U. (2014). Research of attitudes of the students studying in schools of physical education and sport toward disabled kids. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 16(3), 66-68.
- Polatcanlı, F. (2016). *Milli eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenler ile üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde spor'un etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi* (Tez No. 435515) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi] Kütahya.
- Sak, U. (2020). *Özel zekâ tanımlar ve tarihçe*. U. Sak İçinde, Özel Zekâlılar.
- Salekin, K.L., Olley, J.G., Hedge, K.A. (2010). Offenders with intellectual disability: characteristics, prevalence, and issues in forensic assessment. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 3:97–116,201.
- Sargın, N. (2010). *Öğretmen adaylarının çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 601 - 615.
- Sarı, E. (2016). *Kendini tanı: Farkındalık*. Net Medya Yayıncılık.
- Savucu, Y.& Biçer S.Y. (2009). Zihinsel Engellilerde Fiziksel Etkinliklerin Önemi. *Türkiye Klnikleri Journal Of Sport Science*; 1(2), ss. 117-122.
- Seyyar A. (2000). *Sosyal siyaset açısından özürlülüğe karşı mücadele*. Türdav Yayınları.

- Shogren, K.A, Turnbull, H.R. (2010). *Public policy and outcomes for persons with intellectual disability: extending and expanding the public policy framework of aaid's 11th edition of intellectual disability: definition, classification, and systems of support*. Intellectual And Developmental Disabilities.
- Sonuç, A. (2012). *Zihinsel engellilerde sporun öfke düzeyine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi.
- Şafak, P. (2012). *Ağır ve çoklu yetersizliği olan çocukların eğitimi*. Vize Basın Yayın.
- Şahan, H. (2007). *Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü*. (Tez No. 211047) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi] Konya.
- Şenturan, Ş. (2007). *Yönetmel ve örgütsel açıdan insan kaynakları*. Beta Basım Yayım.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Tüketici Hizmetleri. (2011). *Engelli Bireylerde Toplumsal Uyum*. Ankara.
- Tekinarslan, İ.Ç. (2019). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. İçinde: Diken, H.İ (editör). *Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler*. 18. Baskı. Pegem Akademi.
- Tuncer, T. (2005). *Görme yetersizliği olan çocuklar*. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (ss. 291-309). Gündüz Yayın.
- Turan, B., Esin, İ.S., Abanoz, E. ve Dursun, O. B. (2020). *Şüpheden tedaviye otizm spektrum bozukluğunda ailelerin gözünden yaşanan sorunlar*. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 15.
- Turhal, S. N. , Harmancı Başkut, Y. , Altınışik, Ü. & İlhan, L. (2022). *Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Ebeveynlerinin Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeyleri*. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17 (2) , 194-206.
- Türk Dil Kurumu. (2022). *Türkçe sözlük, spor*. TDK.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2006). *Aile eğitim rehberi; zihinsel özürlüler*. Ankara.
- Van der Mark, I. L., Bakermans-Kranenburg M. J., Van Ijzendoorn M. H. (2002). The role of parenting, attachment, and temperamental fearfulness in the prediction of compliance in toddler girls. *Br. J. Dev. Psychol.* 20 361–378.
- Voight, D. (1998). *Spor sosyolojisi*. Alkım Yayınevi,
- WHO (2004). *İşlevsellik, yetiştirimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırılması*. Bilge Matbaacılık.

- World Health Organization. (2021). Draft WHO Global Disability Action Plan 2014–2021: Better Health for All People With Disabilities. Geneva: World Health Organization (2014).
- Yaralı, D. (2015). *Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* . Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,17(2),431-455.
- Yetim, A. (2000). Spor Sosyolojisi, Topkar Matbaacılık. ss. 120-121, Ankara
- Yetim, A.Ç. (2015). *Kongre etkinliklerinin deneyimsel değeri üzerine bir araştırma. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2): 15-19.
- Yıldırım A. (2022). *Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Tutum Ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*. Konya. Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. & Yüksel, M. F. (2022). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi* . Türk Spor Bilimleri Dergisi , 5 (2) , 115-126 .
- Yıldırım-Sarı, H., Bektaş, M. ve Altıparmak, S. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi*. Yeni Tıp Dergisi, 27, 80-83.
- Yılmaz, A.ve F. Soyer (2019). *Beden Eğitimi ve Oyun Uygulamalarının Hafif Düzey Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Uygunluk, Eğitsel Performans ve Okul Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1998). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yu, S., Ostrosky M. M., Fowler S. A. (2015). The relationship between preschoolers' attitudes and play behaviors toward classmates with disabilities. Top. Early Child Spec. Educ.
- Zengin S, Kaya E, Bezci Ş.(2016). *Antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi, 3 (2): 45-56.
- Zhou, Q. Eisenberg N. Losoya S. H., Fabes R. A., Reiser M., Guthrie I. K., et al. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: a longitudinal study.

Elektronik Kaynaklar:

Url-1 (2023). <https://www.resmigazete.gov.tr/>. Erişim Tarihi :25.03.2023.

Url-2 (2023). <http://www.sevgicicegidunyasi.com.tr/>. Erişim Tarihi: 23.04.2023.

Url-3(2023).

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf. Erişim Tarihi: 21.02.2023.

Url-4(2023).

(http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Zihinsel%20Engelliler.pdf). Erişim Tarihi: 10.03.2023.

Url-5(2023).

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102620_OYRENME_GUCLUYU_OLAN_BYREYLER_TR.pdf. Erişim Tarihi: 12.05.2023.

Url-6(2023).

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102341_DYL_VE_KONUZYMA_BOZUKLUYU_OLAN_BYREYLER_TR.pdf. Erişim Tarihi: 12.05.2023

Url-7(2023). <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=36214>. Erişim tarihi :10.03.2023

EKLER

Ek- 1. Kişisel bilgi formu

DEĞERLİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLERİ İLE ANTRENÖRLER:

Tarafımızdan yürütülmekte olan bilimsel bir çalışma kapsamında “**Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması**” amaçlanmıştır. Gönüllük esasına göre yapılan bu çalışmada kişisel hiçbir veri kullanılmayacaktır. Anketteki her maddeyi dikkatlice okuyup, size uygunluk derecesine göre (X) işareti koyarak cevaplandırınız. Çalışmaya yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Gül Yasemin GÜLER

RTEÜ Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Nihal AKOĞUZ YAZICI

RTEÜ Öğretim Üyesi

KATILIMCILARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Lütfen aşağıdaki kişisel bilgi formunu kendinize uygun doldurunuz.

Cinsiyet : 1. Kadın () 2. Erkek ()

Yaş : 1. 18-24 () 2. 25-31 () 3. 32-38 () 4. 39-45 ()
5. 46 yaş ve üzeri ()

Meslek Grubu : 1. Beden Eğitimi Öğretmeni () 2. Antrenör ()

Mesleki Deneyim : 1. 1-5 yıl () 2. 6-10 yıl () 3. 11-15 yıl ()
4. 16 yıl ve üstü ()

Eğitim Durumu : 1. Lise () 2. Ön Lisans () 3. Lisans ()

4. Yüksek Lisans () 5. Doktora ()

Ek- 2. Zihinsel Engellilerde Sporda Farkındalık Ölçeği

Spor, zihinsel engelli bireyin;		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	özel eğitimdeki başarısını artırır.	1	2	3	4	5
2	yeni arkadaşlar edinmesini sağlar.	1	2	3	4	5
3	sağlığını bozar.	1	2	3	4	5
4	bir konu üzerinde dikkat seviyesini geliştirir.	1	2	3	4	5
5	kendine güvenini artırır.	1	2	3	4	5
6	vücut direncini düşürür.	1	2	3	4	5
7	başarı hissi tatmasına yardımcı olur.	1	2	3	4	5
8	algılama kapasitesini artırır.	1	2	3	4	5
9	yalnızlaşmasına neden olur.	1	2	3	4	5
10	vücut uzuvlarını (kol, bacak vs.) tanımasını sağlar.	1	2	3	4	5
11	daha kuvvetli bir vücuda sahip olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
12	bencilleşmesine sebep olur.	1	2	3	4	5
13	postural duruş bozukluklarını (omurga eğriliği vs..) ortadan kaldırır.	1	2	3	4	5
14	yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
15	toplumsal kurallara uyumunu azaltır.	1	2	3	4	5
16	kendini değerli görmesine katkı sağlar.	1	2	3	4	5
17	kemik yapısını geliştirir.	1	2	3	4	5
18	zihinsel gelişimini olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4	5
19	konuşma becerisini artırır.	1	2	3	4	5
20	öz bakım becerilerini (kişisel temizlik, bakım vs..) geliştirir.	1	2	3	4	5
21	zaman kaybı yaşamasına yol açar.	1	2	3	4	5
22	enerjik olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
23	yeni ortamlar tanımasını sağlar	1	2	3	4	5
24	kalp sağlığını olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
25	bağımsız hareket edebilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
26	sorumluluk duygusu kazanmasını sağlar	1	2	3	4	5
27	saldırgan davranışlar sergilemesine yol açar.	1	2	3	4	5
28	komutlara uymasını sağlar.	1	2	3	4	5
29	bedensel gelişimini destekler.	1	2	3	4	5
30	hareketlerinin yavaşlamasına sebep olur.	1	2	3	4	5
31	paylaşıcılık özelliğini geliştirir.	1	2	3	4	5
32	zorluklar karşısında mücadele edebilmesini sağlar.	1	2	3	4	5

Ek- 3. Resmi kurumların onayı

T.C.
RİZE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-57774812-619-29710422
Konu : Tez Çalışması İzni

18.08.2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a)Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün
10/08/2021 tarihli ve 1385 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Gül Yasemin GÜLER'in "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması" konulu bilimsel araştırması kapsamında ekte sunulan form ve testleri 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılında ilimiz genelinde bulunan ortaokul, lise ve özel eğitim kurumlarında görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenlerine uygulama isteği ilgi yazı ile bildirilmektedir.

Söz konusu form ve testlerin 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılında denetimi okul idaresinde olmak üzere, tüm salgın tedbirlerine uyularak, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre ilimiz genelinde bulunan ortaokul, lise ve özel eğitim kurumlarında görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenlerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ahmet GÜRBÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
18.08.2021

Engin EMEN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Adres : Rize Valiliği Hizmet Binası Kat:3
Telefon No : 0 (464) 280 53 77
E-Posta: arge53@meb.gov.tr
Kep Adresi: meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Özlem BERBER - Şef
İnternet Adresi: www.rizemeb.gov.tr
Faks: 0 (464) 280 53 63

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **f4a80-f481-306f-8115-6801** kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

Sayı : E-36592570-604.02-1159313

Konu : Araştırma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Rize Valiliği (Rize Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü)'nin 06.10.2021 tarihli ve E-97230395-100-1087629 sayılı yazısı.
b) Bakanlığımız 27/07/2020 tarihli ve 754387 sayılı Araştırma İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile başvurusu yapılan "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması" başlıklı araştırma izni talebi, Gençlik ve Spor Bakanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından ilgi (b) Genelge çerçevesinde değerlendirilmiş ve söz konusu araştırmanın ilgili kurumlarda yürütülmesi uygun bulunmuştur. Tüm araştırma uygulamaları ilgi (a) yazı ile başvuruyu gerçekleştiren **araştırmacılar tarafından** yürütülecek olup, anket vb. uygulamalar **kurum yetkilileri** tarafından yürütülmeyecektir. Kurum yetkilileri araştırmalara, gönüllülük esasına göre, katılımcı olarak destek verebileceklerdir. Buna göre;

a) Araştırma kapsamında veri toplama ile ilgili her türlü iş ve işlem ilgi (b) Genelge doğrultusunda araştırmacı(lar) tarafından yürütülecektir. Araştırmacı (lar) tarafından araştırmalarda elde edilen veri setlerinin uygulama tamamlandıktan sonra 30 (otuz) gün içerisinde Bakanlık tarafından istenilen formatta, araştırmaların sonuç raporlarının ise çalışma bitiminden itibaren 30 (otuz) gün içerisinde Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğüne ulaştırılması, araştırma raporlarında kurumsal gizliliğin korunması, üretilen bildiri, tez, makale ve benzeri yayınlarda Bakanlık isminin verilmemesi gerekmektedir.

b) Araştırma sürecinin gözetim ve denetimi, ilgili kurum müdürlükleri ile Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilecektir. Bu çerçevede; (1) örneklemdaki kişilerin reşit olmamaları durumunda velilerin yazılı izinlerinin alınması, (2) onay verilen araştırma faaliyetleri kapsamı dışında hiçbir uygulama ve etkinlik yapılmaması, (3) araştırmanın uygulanması esnasında öncelikle kurum faaliyetlerinin aksatılmaması, (4) tüm araştırma süreçlerine katılımda gönüllülüğün esas alınması, (5) Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü tarafından mühürlenmiş veri toplama araçları dışında bir araç ya da form kullanılmaması, (6) araştırmanın kurumlarda uygulanmasından kaynaklanabilecek her türlü fiziksel zararın araştırmacı(lar) tarafından karşılanması, (7) araştırmada ticari amaç güdülmemesi ve katılımcılardan ücret talep edilmemesi ve (8) araştırmanın ilgi (b) Genelgeye uygun yürütülmesi hususlarında gerekli **gözetim ve denetim** ilgili kurum müdürlükleri ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin yetki ve sorumluluğundadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Mehmet Ata ÖZTÜRK
Bakan a.
Genel Müdür

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: CAC7FB26-A2C6-410D-813C-6D99BF982D9A Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/gsb-ebys>
Örnek Mahallesi Oruç Reis Caddesi No:13/A Altındağ/ANKARA Bilgi için: Rahime MERCAN
Telefon: 444 0 472 Faks No: (0 312) 517 67 99 SARI
İnternet Adresi: www.gsb.gov.tr Kep Adresi: genclikvesporbakanligi@hs01.kep.tr Sosyolog

Ek 4. Etik Kurul Kararı

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU**

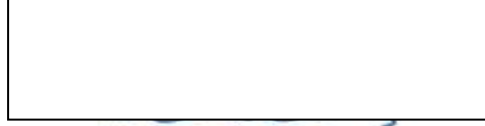
DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 22/06/2021

Toplantı K. Sayısı : 2021/166

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Gül Yasemin GÜLER “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri İle Antrenörlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Spora Yönelik Farkındalık Düzeyinin Araştırılması” isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR

Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr